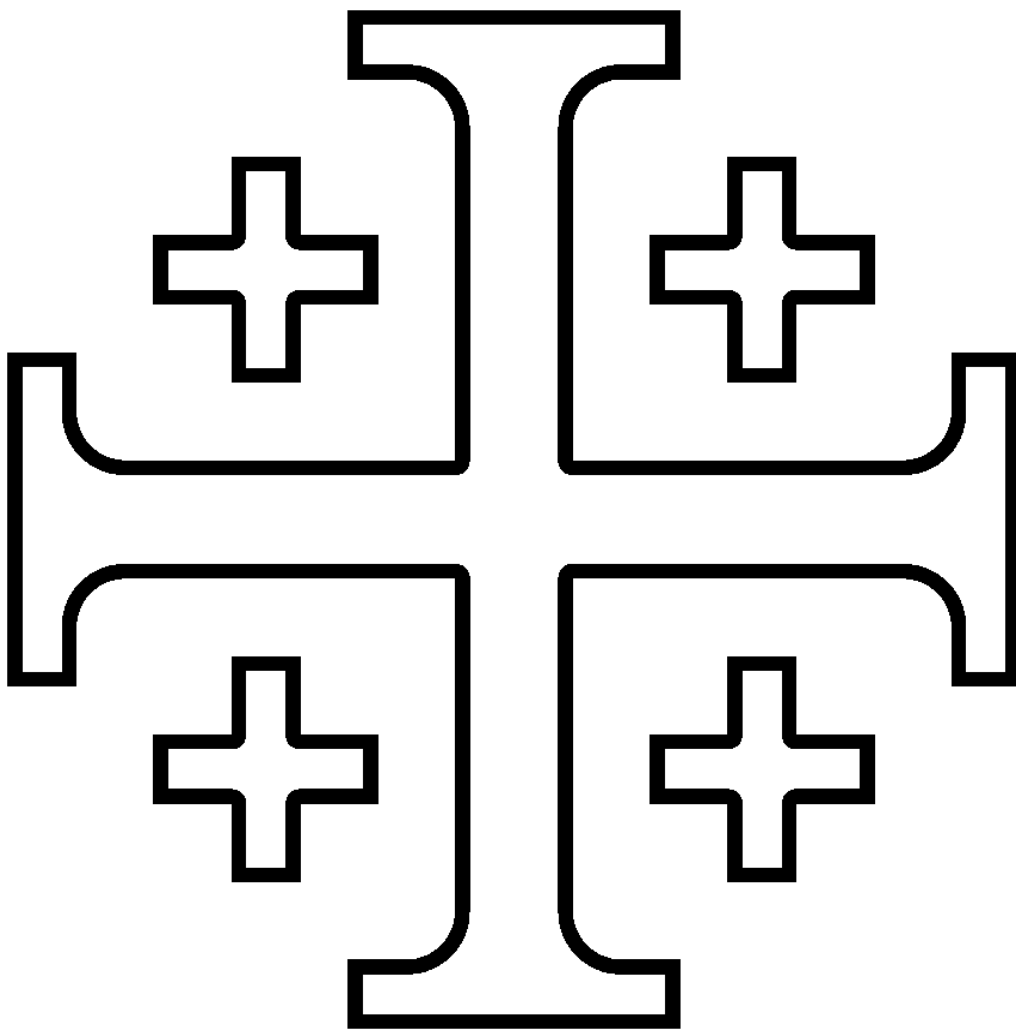

De Koning van het Hemelse Koninkrijk

De fundamentele aspecten van koningschap in het koninkrijk van
Jeruzalem voor Willem van Tyrus in zijn *Historia* (1099-1184)

Thijs van der Meulen

Cursus: Bachelorwerkstuk Geschiedenis

Inleverdatum: 15 juni 2023

Auteur: Thijs van der Meulen

Aantal woorden: 9967

Cijfer: 7,5

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Hoofdstuk I: Willem van Tyrus	9
Het leven van Willem van Tyrus	9
Willems leven en zijn beschrijvingen in de <i>Historia</i>	10
Doel van de <i>Historia</i>	12
Hoofdstuk II: Heldhaftig Koningschap	15
Hoofdstuk III: Erfopvolging	21
Hoofdstuk IV: Vrouwen en Edelen	27
Conclusie	33
Literatuurlijst	35
Primaire bronnen	35
Secundaire bronnen	35
Afbeeldingen	37
Bijlagen	38
Stamboom van het koningshuis van Jeruzalem	38

Inleiding

‘It was the year 1095 of the Incarnation of the Lord (...) a holy assemblage of bishops and abbots from all parts of the provinces beyond the Alps convened, in God’s name, at Clermont...’¹

Het gevolg van deze Synode van Clermont was de Eerste Kruistocht. Adel uit vooral Frankrijk beantwoordde de oproep, trok richting het oosten, en veroverde in 1099 Jeruzalem. Godfried van Bouillon werd door de andere leiders verkozen als leider van het nieuwe koninkrijk van Jeruzalem. Godfried nam de titel van koning niet aan en overleed in 1100 zonder kinderen. Zijn broer Boudewijn I kwam uit Edessa, dat hij in 1098 had ingenomen, om het koninkrijk over te nemen en werd wel koning. In 1118 overleed hij ook kinderloos. Boudewijn van Bourcq had Edessa van Boudewijn I overgenomen en nam na zijn overlijden ook het koninkrijk over als Boudewijn II. Na Boudewijn II zou het koninkrijk vanaf 1131 worden geregeerd door zijn oudste dochter Melisende en haar echtgenoot Fulco. Fulco overleed in 1143, waarna Melisende gezamenlijk met haar zoon Boudewijn III regeerde tot 1153. Vanaf 1153 regeerde Boudewijn III alleen tot 1163. Ook hij overleed zonder kinderen, waarna zijn broer Amalrik werd gekroond. Amalrik werd in 1174 opgevolgd door zijn zoon Boudewijn IV. Boudewijn leed aan lepra waaraan hij in 1185 zou overlijden, net voor de verovering van Jeruzalem door Saladin in 1187.²

Godfried wilde geen koninklijke kroon dragen waar Christus een doornenkroon had gedragen.³ Uit vroomheid nam hij de titel van ‘beschermheer van de heilige grafkerk’ aan. Jeruzalem was het centrum van het christendom, en koningschap daar had een ongelofelijke religieuze lading.⁴ Godfried en Boudewijn I konden zich, in tegenstelling tot monarchen uit Europa, niet berusten op een lange koninklijke traditie: zij waren de eersten van een nieuwe dynastie die koning werden in Jeruzalem. Deze unieke situatie van koningschap in Jeruzalem biedt een interessante casus om te onderzoeken wat dat koningschap inhield.

¹ Willem van Tyrus, *Historia*, I, 14.

² Christopher MacEvitt, *The Crusades and the Christian World of the East: Rough Tolerance* (Philadelphia 2008) 4-5; Andrew Jotischky, *Crusading and the Crusader States* (2^e druk; Abingdon; New York 2017) 55-103, specifieker 66, 70, 77 en 103, zie tevens zijn ‘Chronology of main events’. Saladin heette eigenlijk Salah al-Din Yusuf ibn Ayyub, Saladin was een versimpelde versie van zijn naam.

³ Jay Rubenstein, ‘Godfrey of Bouillon versus Raymond of Saint-Gilles: How Carolingian Kingship Trumped Millenarianism at the End of the First Crusade’ in: Matthew Gabriele en Jace Stuckey red., *The Legend of Charlemagne in the Middle Ages: Power, Faith, and Crusade* (New York 2008) 59-75, aldaar 60.

⁴ Rubenstein, ‘Godfrey of Bouillon versus Raymond of Saint-Gilles’, 61. De kruistocht zelf bracht tevens een extra religieuze lading doordat deze gestuurd was door de paus en in naam van God was.

Om koningschap in Jeruzalem te onderzoeken zal het enige overgeleverde werk van aartsbisschop Willem van Tyrus als primaire bron worden gebruikt.⁵ Zijn werk zal worden aangeduid als de *Historia*.⁶ Willem leefde van ongeveer 1130 tot 1185 en is de belangrijkste historicus voor deze periode van het koninkrijk.⁷ Hij beschreef de geschiedenis van het koninkrijk Jeruzalem van de Eerste Kruistocht tot zijn dood. Willem was verbonden met het koninkrijk en het koningshuis, onder andere door zijn latere functie als kanselier.⁸ Het maakt zijn *Historia* een uitstekende bron om te achterhalen wat, in ieder geval voor Willem van Tyrus, de belangrijkste aspecten waren van koningschap in Jeruzalem.

Willem heeft in West-Europa gestudeerd, wat hem en zijn *Historia* een link met Europa en Europese waarden geeft. Willems eigen connectie met het Westen en het feit dat het koningshuis en de elite van Jeruzalem uit Europa kwamen, maakt dat Willems idee van koningschap in Jeruzalem verbonden was met Europese aspecten van koningschap.

Alleen de aspecten en termen van koningschap die centraal staan in de *Historia* zullen worden geanalyseerd. Willem legt bijvoorbeeld geen nadruk op kroningen: het lijkt dat een kroning voor hem geen onderdeel is van wat de koning van Jeruzalem rechtmatig maakt.⁹ Het is eerder een officiële plechtigheid die de koning bevestigt, maar het koningschap en recht daarop heeft voor Willem andere fundamenten. Tevens zal een belangrijk bestuurlijk orgaan genaamd de 'High Court' niet genoemd worden omdat Willem hier niet direct naar heeft verwezen.¹⁰ In plaats van 'High Court' zal er gebruik worden gemaakt van 'de adel' of 'edelen'.

Er is nauwelijks onderzoek gedaan naar koningschap in Jeruzalem. Voor soortgelijk onderzoek kan er echter wel gekeken worden naar middeleeuws Europees koningschap, omdat het koninkrijk van Jeruzalem demografisch en ideologisch gezien enigszins een verlengde was van Europa. De meeste kruisvaarders kwamen uit Frankrijk en waren hoogstwaarschijnlijk het meest bekend met Frans koningschap. Onderzoek naar Frans koningschap vormt daarmee een

⁵ Peter W. Edbury en John Gordon Rowe, *William of Tyre, Historian of the Latin East* (New York enz. 1988) 23.

⁶ De gebruikte versie van de *Historia* is een vertaling uit 1943 genaamd: *A History of Deeds Done Beyond the Sea*; William of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond the Sea* (vert. Emily Atwater Babcock en A. C. Krey, New York 1943).

⁷ Willem is beter bekend als William of Tyre in het Engels. In dit onderzoek zal zo veel mogelijk de Nederlandse benamingen van personen worden gebruikt, waaronder die van Willem en de koningen van Jeruzalem.

⁸ Meer over het leven van Willem van Tyrus in Hoofdstuk I: Willem van Tyrus.

⁹ Zie als voorbeeld: Willem van Tyrus, *Historia*, XIV, 2 en XXI, 2: 'Count Fulk and his wife Melisend were solemnly crowned and consecrated, according to custom, in the church of the Sepulchre of the Lord, by William, patriarch of Jerusalem...' en, vrijwel identiek: 'Baldwin [IV] was solemnly consecrated and crowned, according to custom, in the church of the Sepulchre of the Lord. The rites were solemnized by Amalrich, patriarch of Jerusalem...' Willem noemt de kroning relatief kort maar benoemt wel alle belangrijke elementen, zoals de juiste kerk en de patriarch, maar daar blijft het ook bij. Willem noemt het, maar doet er verder niks mee.

¹⁰ De 'High Court' bestond uit edelen van het koninkrijk en konden belangrijke beslissingen maken, zoals bijvoorbeeld eisen stellen aan de opvolging van Boudewijn II naar Melisende.

logische basis voor onderzoek naar koningschap in Jeruzalem. Daarnaast kan er gekeken worden naar het Heilige Roomse Rijk omdat Godfried een vazal van de Duitse Keizer was geweest. In de komende alinea's zal er kort gekeken worden naar drie aspecten van Europees koningschap: de kwaliteiten van een koning op basis van zijn taken, erfopvolging, en de positie van vrouwen en adel. Deze aspecten zijn gekozen omdat die het nadrukkelijkst naar voren kwamen in de analyse van de *Historia*.

Ten eerste de eigenschappen en voornaamste taak van koningen. Onderzoekers Hallam en West hebben een uitvoerige analyse gemaakt van Capetings koningschap, waar voornamelijk naar zal worden verwezen.¹¹ In Frankrijk hadden de Capetingen de inherente aspecten van koningschap van de Karolingen geërfd.¹² Het belangrijkste onderdeel was volgens Hallam en West rechtelijke macht: het koninkrijk beschermen en de wet handhaven.¹³ James Naus benoemt daarnaast dat het leiden van legers een belangrijke taak was voor middeleeuwse koningen.¹⁴ Hoewel de interne bescherming en handhaving soms gepaard ging met militair geweld,¹⁵ oogt militaire bekwaamheid niet als cruciaal onderdeel van Frans koningschap: de essentie ligt bij het handhaven van de wet. Naus betoogt dat Franse koningen na de Eerste Kruistocht actief beleid gingen voeren om de kruisvaarder kwaliteiten van heldhaftigheid en vroomheid aan zich te binden.¹⁶ Dit deden ze eerst met huwelijken,¹⁷ en later doordat Lodewijk VII (1137-1180) en Filips Augustus (1180-1223) zelf op kruistocht gingen.¹⁸ De Franse koningen werden daarmee tevens een toonbeeld van vroomheid.¹⁹ De essentie van Frans koningschap was rechtelijke macht, en een ideologisch beeld van een heldhaftige en vrome koning.²⁰

Henry Myers concludeerde uit de 'Kaiserchronik',²¹ dat de interne vrede bewaren door de wet hand te haven tevens voor het Heilige Roomse Rijk één van de belangrijkste onderdelen

¹¹ Elizabeth M. Hallam en Charles West, *Capetian France 987-1328* (3e druk; Abingdon; New York 2020).

¹² Ibidem, 80-81.

¹³ Ibidem, 83, 193 en 196.

¹⁴ James Naus, *Constructing Kingship: The Capetian Monarchs of France and the Early Crusades* (Manchester 2016) 37.

¹⁵ Hallam en West, *Capetian France*, 197, 198 en 203.

¹⁶ James Naus, 'Negotiating Kingship in France at the Time of the Early Crusades: Sugar and the Gesta Ludovici Grossi', *French Historical Studies* 36:4 (2013) 525-541, aldaar o.a. 540; Naus, *Constructing Kingship*, 39 en 49. Tijdgenoten hechtten veel waarde aan die kwaliteiten.

¹⁷ Naus, *Constructing Kingship*, 34-35.

¹⁸ Getallen tussen haakjes betekenen de regeerjaren van de desbetreffende heerser.

¹⁹ Hallam en West, *Capetian France*, 201-202.

²⁰ Ibidem, 197, 202-203; zie tevens: Richard W. Kaeuper, *Chivalry and Violence in Medieval Europe* (Oxford enz. 1999) 98-106, over ridderschap en Capetings koningschap.

²¹ De 'Kaiserchronik' is een twaalfde-eeuws werk geschreven door een onbekende klerk, dat gaat over Duitse en Romeinse keizers en wat goed of slecht koning-, of keizerschap is.

was van koning-, of keizerschap.²² Volgens historici van Duits koningschap, zoals Kuttner, Petersohn en Reuter, gebruikten de Duitse keizers het Romeinse recht na 1077 nadrukkelijker om hun koningschap te legitimeren.²³ In 1077 hadden de keizers autoriteit verloren toen Hendrik IV (1056-1105) zich ondergeschikt stelde aan de paus om zijn excommunicatie op te heffen.²⁴ Het handhaven van de interne vrede op basis van de wet was dus zowel in Frankrijk als het Duitse Rijk één van de belangrijkste aspecten van koningschap.

Ten tweede de erfopvolging. In Frankrijk werd tot Filip Augustus de oudste zoon aangewezen als opvolger, om te proberen de dynastieke lijn veilig te stellen.²⁵ Noemenswaardig is dat de opvolger door de adel moest worden ‘verkozen’. De adel liet daarmee blijken achter de troonopvolger te staan, waar het Franse koningshuis legitimiteit uit haalde.²⁶ Na de kroning zou hij beloven ‘to uphold justice’.²⁷

In het Heilige Roomse Rijk konden bepaalde vazallen de volgende keizer kiezen, wat volgens Weinfurter de keizer de legitimatie gaf om te regeren.²⁸ Hoewel het Heilige Roomse Rijk geen institutionele erfopvolging kende zoals Frankrijk, hadden beide gemeen dat ze directe goedkeuring en steun van de adel nodig hadden. Dit illustreert tevens de macht van de adel: koningen konden regeren omdat ze werden geaccepteerd door hun adellijke onderdanen.

Wat betreft de vrouwelijke macht, is er weinig vergelijkingsmateriaal in Frankrijk en het Duitse Rijk. In beide koninkrijken kon er geen vrouwelijke erfgenaam zijn. Vrouwen waren uitsluitend gemalin met als voornaamste taak het voortbrengen van een mannelijke erfgenaam. Ze konden wel optreden als regentes indien de erfgenaam minderjarig was.²⁹ Het koninkrijk van Jeruzalem kreeg in 1131 een vrouwelijke erfgenaam. Rond diezelfde tijd waren er in Engeland en León-Castile ook vrouwelijke erfgenamen, respectievelijk Matilda en Urraca. Melisende, Matilda en Urraca werden alle drie tijdens hun vaders koningschap benoemd tot erfgenaam, waarmee de koning de steun van de adel probeerde te vergaren.³⁰ Therese Martin beargumenteert dat de drie vrouwen wel moesten trouwen met een man die kwaliteiten

²² Henry A. Myers, ‘The Concept of Kingship in the ‘Book of Emperors’ (‘Kaiserchronik’), *Traditio* 27 (1971) 205-230, aldaar 210-211 en 224-225.

²³ Johanna Dale, ‘Conceptions of kingship in high-medieval Germany in historiographical perspective’, *History Compass* 16:6 (2018) aldaar 4-5; zie in het werk van Dale een uitvoerige historiografie van wat historici over Duits koningschap hebben geschreven.

²⁴ Dale, ‘Conceptions of kingship’, 2.

²⁵ Hallam en West, *Capetian France*, 81-82.

²⁶ Ibidem, 82 en 195.

²⁷ Ibidem, 82.

²⁸ Dale, ‘Conceptions of kingship’, 4.

²⁹ Hallam en West, *Capetian France*, 205-206.

³⁰ Therese Martin, ‘The Art of a Reigning Queen as Dynastic Propaganda in Twelfth-Century Spain’, *Speculum* 80:4 (2005) 1134-1171, aldaar 1167 en 1170; voor Matilda zie: Hans Eberhard Mayer, ‘The Succession to Baldwin II of Jerusalem: English Impact on the East’, *Dumbarton Oaks Papers* 39 (1985) 139-147.

beschikte die nodig waren voor het koninkrijk, zoals een belangrijke alliantie bij Matilda en een bekwame krijger bij Melisende.³¹ Middeleeuwse auteurs waren vaak negatief over vrouwen die buiten de gebruikelijke grenzen van ‘zorgen voor een mannelijke erfgenaam’ traden.³² De Europese afkomst van de elite van het koninkrijk van Jeruzalem, maakte mogelijk dat dezelfde denkbeelden ook in Jeruzalem aanwezig waren.³³

Dit onderzoek heeft de meest aanwezige aspecten van koningschap in de *Historia* geanalyseerd en vervolgens gecontextualiseerd aan de hand van de auteur Willem van Tyrus en de context van het koninkrijk van Jeruzalem. De vraag waarom bepaalde aspecten zijn uitgelicht in de *Historia*, is beantwoord aan de hand van vier hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk gaat over het leven van Willem van Tyrus en het doel van de *Historia*. Hoofdstuk II gaat over de eigenschappen die een koning volgens Willem zou moeten bezitten, afgeleid van wat Willem en zijn tijdgenoten de belangrijkste functie van de koning achtten. Hoofdstuk III gaat over erfrecht, wat te maken heeft met wie recht heeft op koningschap. Daarna Hoofdstuk IV over een vrouwelijke erfgenaam en de invloed van edelen. Deze twee onderwerpen zijn een verlengde van hoofdstukken II en III en geven een belangrijk verband tussen de aspecten van koningschap in de *Historia* en de auteur. Tot slot de conclusie, waarin de analyse van de *Historia* vergeleken wordt met Europees koningschap.

³¹ Martin, ‘The Art of a Reigning Queen’, 1170; zie tevens hoofdstuk II en IV, voor een uitgebreide analyse voor waarom de echtgenoot van Melisende, Fulco, een bekwame krijger moest zijn.

³² Andrew D. Buck, ‘William of Tyre, Femininity, and the Problem of the Antiochene Princesses’, *The Journal of Ecclesiastical History* 70:4 (2019) 731-749, aldaar 738.

³³ *Ibidem*, 739-740.

Hoofdstuk I: Willem van Tyrus

Voordat koningschap in de *Historia* onderzocht kan worden, moet eerst de auteur worden bestudeerd. Wie was Willem van Tyrus en waarom schreef hij de *Historia*? Deze vragen maken zichtbaar waarom bepaalde aspecten van koningschap voor Willem de overhand hadden.

Het leven van Willem van Tyrus

Voor informatie over het leven van Willem van Tyrus zal vooral gebruik worden gemaakt van Edbury en Rowe's *William of Tyre*, praktisch het enige biografische werk over Willem.³⁴ Informatie over zijn leven blijft echter schaars. De voornaamste informatie is afkomstig van passages in Willems eigen *Historia*.³⁵ Uit de *Historia* kan wel worden beredeneerd dat Willem rond 1130 werd geboren in de stad Jeruzalem en waarschijnlijk in 1184 of 1185 stierf.³⁶ Dit betekent dat hij in ieder geval leefde ten tijde van het bewind van Melisende en Fulco (1131-1143), Boudewijn III (1143-1163), Amalrik (1163-1174), en Boudewijn IV (1174-1185).³⁷

Het is onduidelijk hoe bewust Willem al deze heersers heeft meegemaakt. Koning Fulco overleed bijvoorbeeld in 1143, toen Willem ongeveer dertien jaar oud was. Willem was mogelijk in zijn jeugd bekend bij het koninklijke hof. Willems talenkennis zou een indicator kunnen zijn dat hij studies volgde met de toekomstige koning Boudewijn III, die even oud was als Willem, maar het bewijs hiervoor is discutabel.³⁸ Boudewijn III was dertien toen hij koning werd.³⁹ Willem was gedurende vrijwel de gehele regeerperiode van Boudewijn III in Europa voor zijn studies (+/- 1146-1164), waardoor Willem vrij weinig direct mee zal hebben gekregen van Boudewijns koningschap.⁴⁰ De macht lag de eerste tien jaar bovendien eerder bij Boudewijns moeder Melisende. Boudewijn heeft een coup moeten plegen om de macht te grijpen.⁴¹ De jaren dat Willem mogelijk nog wel in het koninkrijk was, heeft hij Boudewijn dus

³⁴ Peter W. Edbury en John Gordon Rowe, *William of Tyre, Historian of the Latin East* (New York enz. 1988); alle andere werken die een analyse hebben gedaan van Willems *Historia* gebruiken allen ook Edbury en Rowe voor informatie over het leven van Willem en het doel wat Willem voor ogen had voor de *Historia*.

³⁵ Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 13.

³⁶ Emily Atwater Babcock en A. C. Krey, *A History of Deeds Done Beyond the Sea, Introduction* (New York 1943) 25; Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 13 en 22.

³⁷ Fulco staat in het Engels bekend als Fulk. Boudewijn als Baldwin en Amalrik als Amalric of Amaury.

³⁸ Babcock en Krey, *A History, Introduction*, 9 en 12.

³⁹ Willem van Tyrus, *Historia*, XVI, 1.

⁴⁰ Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 13.

⁴¹ *Ibidem*, 80; Willem van Tyrus, *Historia*, XVI, 3 en XVII 13 en 14.

niet als actieve koning ervaren. Boudewijn overleed in 1163. Willem kwam rond 1163 of 1165 terug in het koninkrijk van Jeruzalem, wat inhoudt dat hij ook het einde van koning Boudewijn niet heeft meegemaakt.⁴²

Willems terugkeer naar het koninkrijk is parallel aan de kroning van Amalrik, de jongere broer van Boudewijn III. Tijdens Amalriks koningschap kreeg Willem invloed aan het hof. In 1167 begon Willem namelijk zijn carrière met zijn benoeming tot aartsdiaken in de kerk van Tyrus, op het verzoek van koning Amalrik.⁴³ Daarnaast kreeg hij in hetzelfde jaar mogelijk van Amalrik de opdracht om te beginnen aan de *Historia*.⁴⁴ Het is vanwege zijn rol als aartsdiaken en de bijkomende verplichtingen onduidelijk hoe actief Willem aan het hof van Amalrik is geweest. In 1170 werd Willem een mentor en leermeester van Amalriks zoon, de toekomstige Boudewijn IV.⁴⁵ Amalrik overleed in 1174, waardoor ook deze Boudewijn op ongeveer dertienjarige leeftijd koning werd.⁴⁶ In hetzelfde jaar werd Raymond van Tripoli de regent, wat hoogstwaarschijnlijk direct invloed heeft gehad op de benoeming van Willem tot kanselier vlak daarna.⁴⁷ Als kanselier werd hij een belangrijke adviseur van zijn voormalige pupil.⁴⁸ In het jaar daarop werd Willem verkozen tot aartsbisschop van Tyrus, waarschijnlijk wederom met de hulp van Raymond.⁴⁹ Het is door deze positie dat hij bekend staat als Willem van Tyrus. Beide functies zou Willem behouden tot zijn dood in ongeveer 1185. Koning Boudewijn IV zou in datzelfde jaar vlak na Willem sterven.

Willems leven en zijn beschrijvingen in de *Historia*

Het is noemenswaardig om te weten welke koningen Willem van Tyrus heeft gekend. Willem was mentor van Boudewijn IV, had functies en invloed verkregen van Amalrik, en omschreef zichzelf zelfs als Amalriks vriend.⁵⁰ Dit maakt mogelijk dat Willem de koningen en hun

⁴² Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 13; Babcock en Krey, *A History, Introduction*, 11.

⁴³ Babcock en Krey, *A History, Introduction*, 12-13.

⁴⁴ Ibidem, 12-13.

⁴⁵ Ibidem, 14.

⁴⁶ Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 17.

⁴⁷ Babcock en Krey, *A History, Introduction*, 17; Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 18-19. Willems benoeming kwam waarschijnlijk volledig door de nieuwe regent Raymond van Tripoli. De functie van kanselier was één van de hoogste posities in het koninkrijk. Zijn ambt was verantwoordelijk voor het opstellen van officiële documenten.

⁴⁸ Babcock en Krey, *A History, Introduction*, 17.

⁴⁹ Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 18-19.

⁵⁰ Willem van Tyrus, *Historia*, XIX, 3: '...a certain question which he propounded to one of his friends for solution.' Deze 'vriend' is Willem van Tyrus zelf.

nageslacht wellicht niet in een kwaad daglicht heeft willen stellen,⁵¹ en een positieve weergave trachtte te geven van in ieder geval Amalriks en Boudewijns koningschap.⁵² Het maakt echter niet uit of een beschrijving positief of negatief is: het toont beide welke eigenschappen Willem van Tyrus benadrukt en belangrijk achtte.

Naast een mogelijke vriendschap met Amalrik, lijkt Willem ook hecht te zijn geweest met Amalriks zoon Boudewijn. Willem was als mentor zo betrokken bij Boudewijns opvoeding dat hij lepra bij de kroonprins ontdekte.⁵³ Het deel in de *Historia* waar dit wordt benoemd begint met: ‘It is impossible to refrain from tears while speaking of this great misfortune.’⁵⁴ Het oogt dat deze ontdekking Willem persoonlijk raakte, wat wellicht een band toont tussen de twee.⁵⁵ Door zijn benoeming tot kanselier werd Willem tevens een belangrijke adviseur van Boudewijn.⁵⁶ De zowel persoonlijke als professionele relatie tussen Willem en Boudewijn maakt het aannemelijk dat Willem Boudewijn, en diens koningschap, in bescherming zou nemen.

Commentaar op Boudewijns koningschap was door zijn lepra bovendien eenvoudig gemaakt. Zijn ziekte zorgde ervoor dat hij niet voor een opvolger kon zorgen, moeilijk het koninkrijk kon regeren, en ineffectief troepen kon leiden.⁵⁷ Paus Alexander (1159-1181) had het volgende te zeggen: ‘...there is no king who can rule [Jeruzalem], since [Boudewijn] (...) is so gravely scourged by the just judgement of God...’⁵⁸ Hoewel deze bul juist bedoelt was om steun te vergaren voor het koninkrijk van Jeruzalem, lijkt het eerder op een directe aanval richting Boudewijns koningschap.⁵⁹ Willem ontkende in de *Historia* niet dat Boudewijns lepra belemmerend was, maar hij benadrukte vooral het doorzettingsvermogen van de jonge koning. Bijvoorbeeld: ‘Although physically weak and impotent, yet mentally he was vigorous, and, far beyond his strength, he strove to hide his illness and to support the cares of the kingdom.’⁶⁰ Willem trachtte te laten blijken dat Boudewijn ondanks zijn lepra een bekwame koning was. In verschillende passages benoemt Willem dat Boudewijn troepen leidde en succesvol de vijand versloeg.⁶¹ Anderzijds laat Willem in andere passages, wellicht bewust, Boudewijns naam weg

⁵¹ Bernard Hamilton, *The Leper King and His Heirs: Baldwin IV and the Crusader Kingdom of Jerusalem* (New York 2005) 7.

⁵² Babcock en Krey, *A History, Introduction*, 12-16.

⁵³ Ibidem, 14.

⁵⁴ Willem van Tyrus, *Historia*, XXI, 1.

⁵⁵ Babcock en Krey, *A History, Introduction*, 15.

⁵⁶ Willem van Tyrus, *Historia*, XXI, 5.

⁵⁷ Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 63.

⁵⁸ Ibidem, aldaar zie voetnoot 4: Alexander III, *Opera omnia*.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Willem van Tyrus, *Historia*, XXII, 25.

⁶¹ Zie bijvoorbeeld: Ibidem, XXI, 10, 11, 20, 22, 23, 27, 28 en XXII, 14, 18, 20, 22, 30.

en noemt hij dat de christenen succesvol waren.⁶² Willem lijkt zijn pupil in bescherming te nemen, en de kritiek die er op de lepra-koning zal zijn geweest te bagatelliseren door specifieke positieve eigenschappen te benadrukken in de *Historia*.

Doel van de *Historia*

Willem van Tyrus schreef de *Historia* waarschijnlijk in opdracht van koning Amalrik, maar ook mogelijk is dat Willem uit zichzelf ging schrijven.⁶³ De doelen die Willem waarschijnlijk wilde bereiken met de *Historia* maken dat laatste aannemelijk. Willem had mogelijk een eigen motief die hij in de *Historia* heeft verwerkt. Om te beginnen zou de *Historia* geen verheerlijking van de koningen van Jeruzalem zijn.⁶⁴ Willem heeft het koningshuis van Jeruzalem echter wel voornamelijk positief afgebeeld. Dit komt voort uit Willems doel van de *Historia* als verweerschrift van het koningschap van Boudewijn IV.⁶⁵ Boudewijn kreeg door zijn ziekte kritiek dat hij geen effectieve heerser en de juiste koning zou zijn. Willem trachtte dit commentaar tegen te gaan door bijvoorbeeld te betogen dat Boudewijn boven zijn ziekte uitsteeg en bekwaam troepen leidde. Willem moest tevens betogen dat Boudewijn de rechtmatige erfgenaam was van de vorige koningen. In de *Historia* is dit terug te zien door een nadruk op erfrecht zonder inmenging van anderen. Willem rationaliseerde tot slot dat alle koningen vóór Boudewijn IV ook bekwaam waren en zorgden voor stabiliteit in het koninkrijk. Als voorgaande koningen namelijk niet legitiem en bekwaam waren, zou Boudewijn IV ook een minder legitieme koning zijn.⁶⁶

Het is zeer aannemelijk dat Willem daarnaast het bestaansrecht van het gehele koninkrijk trachtte te verantwoorden in de *Historia*,⁶⁷ en indirect te hopen op hulp van het Westen om het koninkrijk te beschermen.⁶⁸ Willem zal hebben gehoopt Europeanen te kunnen betrekken bij de bescherming van Jeruzalem, waarmee het voortbestaan van het koninkrijk van

⁶² Zie bijvoorbeeld: Willem van Tyrus, *Historia*, XXI, 21, 29 en XXII, 16, 21, 26, 27.

⁶³ Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 24-26.

⁶⁴ *Ibidem*, 25.

⁶⁵ *Ibidem*, 65.

⁶⁶ Buck, 'The Problem of the Antiochene Princesses', 732: Edbury en Rowe's voornaamste boodschap is dat Willem met de *Historia* de legitimiteit van het koningshuis probeerde te betogen.

⁶⁷ Babcock en Krey, *A History, Introduction*, 31.

⁶⁸ Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 171-174.

Jeruzalem veilig zou worden gesteld.⁶⁹ Het is echter mogelijk dat deze boodschap niet goed overkwam op zijn beoogde publiek.⁷⁰

Het doel om het koninkrijk te willen beschermen is in zijn werk terug te zien in een fragment uit boek XXI hoofdstuk 7, waarin Willem drie redenen noemt waarom het koninkrijk in zijn tijd, in vergelijking tot de tijd van Godfried, in de problemen zat:

1. De eerste kruisvaarders waren volgens Willem vromer dan de huidige generatie in het koninkrijk: ‘...our forefathers were religious men and feared God. Now in their places a wicked generation has grown up...’⁷¹
2. Jeruzalem werd veroverd door militairen en krijgers, maar in Willems tijd is er weinig militaire bekwaamheid: ‘...those first revered men (...) were accustomed to military discipline; they were trained in battle and familiar with the use of weapons. The people of the East (...) were unused to the art of war, unfamiliar with the rules of battle...’⁷²
3. De omringende gebieden waren voorheen in handen van verschillende mensen. In Willems tijd is het tegenovergestelde waar: ‘...since God has so willed it, all the kingdoms adjacent to us have been brought under the power of one man [=Saladin].’⁷³

Alleen het derde argument dat Saladin de omringende Arabische wereld had verenigd, is een objectieve observatie van Willem. Argument twee lijkt ook een observatie van zijn huidige tijd te zijn, maar in een volgend hoofdstuk noemt Willem dat een kleiner christelijk leger een groter Islamitisch leger versloeg.⁷⁴ Willems woorden: ‘Therefore it is not strange that men of war, even though few in number, could boast of their superiority in carrying off the palm of victory.’⁷⁵, kan zowel voor de Eerste Kruistocht, als voor Willems tijd gelden.

⁶⁹ Een bevestigend argument voor deze hypothese is de manier hoe het Willem steden in het koninkrijk introduceerde en beschreef. De steden in het oosten gaf Willem een christelijke of Grieks-Romeinse context en geschiedenis, terwijl bij de steden in het westen dit ontbrak. Willem trachtte de contemporaine overheersing van de Levant aan de gemeenschappelijke Europese geschiedenis met de regio te verbinden, waarschijnlijk met het doel om contemporaine Europeanen te verbinden met het koninkrijk van Jeruzalem. Zie: Henry Schaller, ‘Crusader Orientalism: Depictions of the Eastern Other in Medieval Crusade Writings’, *Summer Research* 327 (2018) 1-49, aldaar 31.

⁷⁰ Ralph Davis, ‘William of Tyre’ in: Derek Baker red., *Relations between East and West in the Middle Ages* (Edinburgh 1973) 64-76, aldaar 71-72.

⁷¹ Willem van Tyrus, *Historia*, XXI, 7.

⁷² Ibidem. ‘The people of the East’ kan zowel Willems tijdgenoten betekenen als de volken die de kruisvaarders hadden veroverd. Indien het het tweede betekent, is dit omdat hij zie ‘zwakkere’ legers vergelijkt met zijn eigen tijd: ‘In contrast to this, the men of our times too often have been conquered by inferior forces’, dit verklaard hij dus door dat het leger in zijn tijd geen strijd meer gewend zou zijn.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ Hamilton, *The Leper King*, 133-135; Willem van Tyrus, *Historia*, XXI, 21-23.

⁷⁵ Willem van Tyrus, *Historia*, XXI, 7.

Het is mogelijk dat het koninkrijk inderdaad minder goed getrainde soldaten had.⁷⁶ Echter, het is belangrijker dit argument niet te zien als een absoluut feit maar als een ideologische visie van Willem. Hetzelfde geldt voor argument één. Willem was overtuigd dat mensen die vroom en krijgsvaardig waren, het verschil konden maken in zijn tijd. Het zijn die waarden die Willem belangrijk achtte en heeft uitgelicht in de *Historia*.

De beoogde doelen lopen in de *Historia* in elkaar over. De benodigde kwaliteiten om het koninkrijk te redden werden toegewezen aan Boudewijn en de zijn voorgangers. Willem beschreef Boudewijn bijvoorbeeld met het aspect van militaire bekwaamheid.⁷⁷ Door Boudewijns voorgangers te omschrijven als bekwame heersers zou tevens blijken dat het koningshuis legitiem was en voor stabiliteit zorgde. Willem betoogde dat het koninkrijk meer baat had bij de stabiliteit van het huidige koningshuis, dan een nieuwe koning. Een legitiem koningshuis maakte hulp uit Europa bovendien gerechtvaardigd. De uitgelichte aspecten in de *Historia* geven bovendien weer welke kwaliteiten in het koninkrijk gewaardeerd werden. Als militaire bekwaamheid voor Willems tijdgenoten geen overtuigende kwaliteit was, zou er in de *Historia* op andere kwaliteiten een nadruk zijn geweest.

Het is de combinatie van Willems persoonlijke band met Boudewijn IV, Willems eigen opvattingen over wat het koninkrijk nodig had, en de *Historia* die met het doel is geschreven om het voortbestaan van het koninkrijk veilig stellen, wat ertoe heeft geleid dat specifieke eigenschappen van koningschap uitgelicht zijn in de *Historia*.

⁷⁶ Voor de ridders in Willems tijd zie: Hamilton, *The Leper King*, 54-55.

⁷⁷ Willem noemt echter niet direct dat Boudewijn vroom was. Willem noemt wel dat hij het karakter van Boudewijn heeft helpen vormen: 'I endeavored to train him in the formation of character as well...'. Willem zal zichzelf als aartsbisschop uiteraard als vroom hebben gezien wat impliceert dat Boudewijn wel degelijk een goed karakter had en vroom was. Tevens zou een afwezigheid van vroomheid kunnen betekenen dat vroomheid voor Willem niet het meest doorslaggevende aspect van koningschap was: legers leiden was in zijn tijd belangrijker. Zie het volgende hoofdstuk: Hoofdstuk II: Heldhaftig Koningschap.

Hoofdstuk II: Heldhaftig Koningschap

‘...our forefathers were religious men and feared God. Now in their places a wicked generation has grown up (...) those first revered men (...) were accustomed to military discipline; they were trained in battle and familiar with the use of weapons. The people of the East (...) were unused to the art of war, unfamiliar with the rules of battle...’⁷⁸

Willem van Tyrus beargumenteerde dat een zondige generatie zonder militaire ervaring het koninkrijk in zijn eigen tijd in gevaar had gebracht. Het toont de waarde die Willem aan beide eigenschappen hechtte. De situatie in Willems tijd was volgens hem in contrast met voorgaande generaties, hoofdzakelijk de participanten van de Eerste Kruistocht. De eerste drie heersers van het koninkrijk van Jeruzalem vallen in deze categorie: Godfried (1099-1100), Boudewijn I (1100-1118) en Boudewijn II (1118-1131). Het dient getoetst te worden of Willems omschrijving van deze heersers overeenkomt met het bovengenoemd citaat en verschilt met andere koningen. Tevens dient te worden verklaard waarom, en hoe, militaire expertise voor Willem van Tyrus in verband stond met koningschap in Jeruzalem. De beschrijvingen van Godfried in de *Historia* zijn hiervoor de beste casus, omdat Godfried als een bijna goddelijke held is omschreven in de *Historia*.

Godfried was na te zijn gekozen tot heerser van Jeruzalem niet officieel koning, ‘de facto’ en volgens Willem van Tyrus was hij dat echter wel.⁷⁹ In Willems tijd stond Godfried bekend als een ongekennde held.⁸⁰ Willem beschreef Godfried in de *Historia* in mythische verhalen en met het hebben van bijna legendarische eigenschappen. In één van die verhalen hakte Godfried in één zwaai het hoofd van een kameel af waarmee hij zijn kracht bewees aan een Arabische edelman.⁸¹ Dit soort verhalen tonen dat, in ieder geval in Willems tijd, Godfried een legendarische status had verkregen.

In hoofdstuk 5 van boek IX geeft Willem een beschrijving van Godfried. De opsomming die hij geeft is buitengewoon positief: Godfried is moedig, genadig en had geen gelijken in zijn vaardigheid met wapens en militaire tactiek; hij is zeer religieus, oprecht vroom en continu aan

⁷⁸ Willem van Tyrus, *Historia*, XXI, 7.

⁷⁹ ‘De facto’ betekent in de praktijk. Willem van Tyrus noemt in de proloog dat Godfried de eerste heerser van het koninkrijk was en meegenomen dient te worden in de chronologie van de koningen van Jeruzalem: Willem van Tyrus, *Historia*, Prologue. Zie tevens de inleiding voor Godfrieds titel, tevens: Rubenstein, ‘Godfrey of Bouillon versus Raymond of Saint-Gilles’, 60.

⁸⁰ Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 72.

⁸¹ Willem van Tyrus, *Historia*, IX, 22.

het bidden; hij is vastberaden, ijverig, nobel, rechtvaardig en heeft een afkeer van zondige en ‘kwaadaardige’ gebruiken; daarnaast is hij gewoon vriendelijk.⁸² Deze omschrijving kan bijna niet beter: Godfried wordt door Willem als nagenoeg ‘perfect’ omschreven. Willem lijkt de legendarische Godfried te gebruiken om te omschrijven wat voor hem de ideale en perfecte koning is.

De kwaliteiten die Willem aan Godfried toekent, kunnen samengevat worden in drie verschillende categorieën: vroomheid, militaire bekwaamheid, en deugden. Godfried is volgens Willem een vroom persoon omdat hij continu aan het bidden was en een afkeer had van zondige gebruiken. ‘Oprecht vroom’ en ‘zeer religieus’ zijn vage beschrijvingen van Willem die het beeld van Godfried als een vroom man dienen te schetsen, zonder al te veel details te noemen. De tweede categorie is militaire bekwaamheid, wat door Willem gekenmerkt wordt doordat Godfried geen gelijken had in militaire tactiek en het gebruik van wapens. Een goed voorbeeld hiervan in de *Historia* is dat Godfried één van de eersten was die de muren van Jeruzalem betrad: ‘[Godfried en zijn broer Eustace] led the way and, by their example, inspired the rest with courage.’,⁸³ gevolgd door: ‘Duke Godfrey, accompanied by his brother Eustace, led the way into the city and encouraged the rest to follow.’⁸⁴ Godfried was moedig genoeg om als eerste Jeruzalem te betreden, en inspireerde daarmee anderen om hetzelfde te doen. De overige eigenschappen kunnen worden samengevat als ‘deugden’ en zijn algemene eigenschappen die Godfried positief afbeelden, en tevens bij een nobele ridder zouden kunnen passen.⁸⁵ Een voorbeeld van die deugden is een ander mythisch verhaal waarin een paar lokale machthebbers onder de indruk zouden zijn geweest van Godfrieds vroomheid en bescheidenheid door op een strozak op de grond te zitten.⁸⁶ De held Godfried had volgens Willem drie centrale kwaliteiten die hem de ideale heerser maakte, en die kwaliteiten zouden de heersers in Willems tijd ook moeten bezitten.⁸⁷

Het beeld wat Willem van Godfried schetst komt overeen met het beeld van ‘heroic kingship’ of ‘heroic virtue’, wat onder andere door Aristoteles in zijn *Nicomachean Ethics* werd geschetst. Aristoteles betoogde dat er een mogelijkheid was voor sommige mensen om bovenmenselijke deugd te bereiken op een goddelijk of heldhaftig niveau.⁸⁸ Griekse filosofen

⁸² Willem van Tyrus, *Historia*, IX, 5.

⁸³ Ibidem, VIII, 16.

⁸⁴ Ibidem, VIII, 18

⁸⁵ Kaeuper, *Chivalry and Violence*, 155-156

⁸⁶ Willem van Tyrus, *Historia*, IX, 20.

⁸⁷ Zie het citaat waar het hoofdstuk mee begon.

⁸⁸ Biörn Tjällén, ‘Aristotle’s Heroic Virtue and Medieval Theories of Monarchy’ in: Stefano Fogelberg Rota, Andreas Hellerstedt en Han van Ruler red., *Shaping Heroic Virtue: Studies in the Art and Politics of Supereminence in Europe and Scandinavia* (Leiden 2015) 55-66, aldaar 55 en 65.

in algemene zin hadden een ideaalbeeld van filosoof-koningen die superieure deugden bezaten, gebaseerd op heldhaftig charisma. Alexander de Grote was het archetype van deze vorm van koningschap.⁸⁹ Dit Griekse ideaal van een koning die boven zijn onderdanen uitstijgt in morele superioriteit werd met name in de late middeleeuwen overgenomen.⁹⁰ In de tijd van Willem was dit nog niet het ideaalbeeld van koningschap, maar de theorie bestond al wel in het werk van Aristoteles. In zijn *Historia* noemt Willem Aristoteles en Alexander de Grote niet in verband met koningschap.⁹¹ Het kan niet worden aangenomen dat de theorie van ‘heroic virtue’ of heldhaftig koningschap Willem bekend was. Wel is er een dergelijke overeenkomst in Willems omschrijving van Godfried en het beeld van ‘heroic virtue’ dat de beschrijving als dergelijk bestempeld kan worden. Godfried was voor Willem een Alexander-achtig type: een veroveraar en held, die door zijn goede en deugdelijke kwaliteiten anderen was ontstegen, en mede daardoor benoemd was tot heerser.⁹²

Willem beschreef, bewust of onbewust, een versie van heldhaftig koningschap. De kwaliteiten die Willem belangrijk vond en Godfried toekende: namelijk vroomheid en militaire expertise, waren twee logische kwaliteiten die verbonden waren met de Eerste Kruistocht. De kruistocht was direct of indirect geautoriseerd door God en er werd gevochten voor Zijn beoogde doel: het veroveren van Jeruzalem. Tevens werden de zondes van de deelnemers kwijtgescholden.⁹³ Deelname aan de kruistocht toonde de vroomheid van de participanten en het succesvol afronden toonde militaire bekwaamheid. De inherente verbondenheid van de kruistocht met vroomheid, maakte dat Godfried een boegbeeld werd van het christelijke geloof.⁹⁴ Willem omschreef Godfried bovendien als één van de voornaamste leiders van de kruistocht, bijvoorbeeld: ‘[Godfried] summoned the chiefs and the legions as a whole and commanded them to take arms immediately.’⁹⁵ en wellicht meer als metafoor: ‘The camp was

⁸⁹ A. Azfar Moin en Alan Strathern, ‘Sacred Kingship: A Synthesis’ in: Idem, *Sacred Kingship in World History: Between Immanence and Transcendence* (New York 2022) 323-349, aldaar 334.

⁹⁰ Zie: Tjällén, ‘Heroic Virtue and Medieval Theories’, 65: Auteurs als Giles van Rome en Peter van Auvergne leefden ongeveer twee eeuwen na Willem van Tyrus en gebruikten Aristoteles’ werk om ‘heroic virtue’ de norm te maken. De koning werd langzaam gezien als iemand met deugden die ver boven zijn onderdanen stond.

⁹¹ Aristoteles noemt hij één keer: Willem van Tyrus, *Historia*, XXI, 7: ‘To speak after the manner of Aristotle, they were not dependent on one another; they were rarely actuated by the same motives but, in fact, very often by those directly opposite.’ Alexander noemt hij ongeveer zes keer, uitsluitend in de context met een stad die Alexander had veroverd. Zie bijvoorbeeld: Willem van Tyrus, *Historia*, XI, 30; XIII, 4.

⁹² Willem van Tyrus, *Historia*, IX, 2. ‘Happy the man [=Godfried] who possesses these characteristics, to whom that is ascribed as fault which others would boast of as a virtue!’ Mensen die bij Godfried hoorde werden geïnterviewd over Godfrieds kwaliteiten zodat er een keuze gemaakt kon worden wie Jeruzalem ging leiden, en klaagden dat hij de kerk niet wilde verlaten zelf nadat de dienst was afgelopen.

⁹³ Jonathan Riley-Smith, *The Crusades, Christianity, and Islam* (2008) 5-27, in het bijzonder 14, 16 en 23.

⁹⁴ Babcock en Krey, *A History*, 382, aldaar zie voetnoot 6.

⁹⁵ Willem van Tyrus, *Historia*, V, 5.

laid out as follows: First in order came the camp of Godfrey...'.⁹⁶ Het is wellicht niet verwonderlijk dat Godfried, als één van de voornaamste leiders van de kruistocht, door Willem is omschreven als een belichaming van de kwaliteiten van een kruisvaarder.

Van de waardes van heldhaftig koningschap lijkt militaire bekwaamheid voor Willem van Tyrus de overhand te hebben op vroomheid en ridderlijke deugden.⁹⁷ Cruciaal is dat deze eigenschap niet alleen tijdens de Eerste Kruistocht gewaardeerd werd; het bleef van groot belang in het koninkrijk. Bij de benoeming van Boudewijn II tot koning in 1118, ten nadele van Eustace, werd bijvoorbeeld als argument gebruikt dat: '...haste is imperative (...) If an emergency should arise, there would be no one to lead forth or withdraw the troops...'.⁹⁸ Deze woorden die Willem anderen in de mond legt, en die hij tevens zelf accepteert als legitiem argument,⁹⁹ toont dat achttien jaar na Godfried het nog van groot belang was dat er een leider was die de troepen kon verenigen en leiden indien nodig. Het koninkrijk was omringd door vijandig gebied en continu in gevaar: militair leiderschap was noodzakelijk.¹⁰⁰

Boudewijn I en Boudewijn II waren net als Godfried ook deelnemers van de Eerste Kruistocht. Beide Boudewijns zijn door Willem omschreven als militair bekwaam. Willem omschreef Boudewijn I als: 'Expert in the use of arms, agile on horseback [en] experience[d] in the art of war'.¹⁰¹ De omschrijving van Boudewijn II is vrijwel identiek: '[Boudewijn II] was an expert in the use of arms and very skilful in the management of horses. He had much experience in the art of war...'.¹⁰² Boudewijn II werd tevens omschreven als een vroom man: 'a religious and God-fearing man, so constant in prayer that he had callouses on his hands and knees from frequent religious exercise and constant kneeling.'¹⁰³ Hetzelfde werd echter niet door Willem over Boudewijn I geschreven: '...he is said to have struggled in vain against the lustful sins of the flesh.'¹⁰⁴ Willem nuanceert zijn zonde wel door te noemen dat Boudewijn hier zelden aan toe gaf en hij er niemand mee tot last was.¹⁰⁵ Wellicht dat Willem hem niet als vroom omschreef omdat Boudewijn I bestemd was voor een leven als geestelijke, maar dat zelf had

⁹⁶ Willem van Tyrus, *Historia*, VIII, 5.

⁹⁷ Voor een verband tussen ridderlijke deugden, kruisvaarders en Karel de Grote, zie: Jace Stuckey, 'Charlemagne as Crusader? Memory, Propaganda, and the Many Uses of Charlemagne's Legendary Expedition to Spain' in: Matthew Gabriele en idem red., *The Legend of Charlemagne in the Middle Ages: Power, Faith, and Crusade* (New York 2008) 137-152, aldaar 137 en 146.

⁹⁸ Willem van Tyrus, *Historia*, XII, 3; Hoofdstuk III: Erfopvolging, zal dieper ingaan op Eustace.

⁹⁹ Ibidem, XII, 3.

¹⁰⁰ Benjamin Z. Kedar, 'The Subjected Muslims of the Frankish Levant' in: James M. Powell red., *Muslims Under Latin Rule, 1100-1300* (New Jersey 1990) 135-174, aldaar 172.

¹⁰¹ Willem van Tyrus, *Historia*, X, 2.

¹⁰² Ibidem, XII, 4.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Ibidem, X, 2.

¹⁰⁵ Ibidem.

afgebroken voor een seculier leven.¹⁰⁶ Gesteld kan worden dat beide Boudewijns onder het ideaalbeeld van een militair bekwame leider vallen. Hoewel Boudewijn I niet per se vroom was volgens Willem, noemde Willem wel dat hij zijn best deed om vrome daden te verrichten: ‘King Baldwin was ever zealously anxious for an opportunity to honor the kingdom committed to him by God and thereby to offer some deed worthy of acceptance to the Lord...’¹⁰⁷ De omschrijvingen van beiden passen daarmee goed bij de argumenten van Willem dat de kruisvaarders vroom en militair bekwaam waren.

Na Boudewijn II, werden Melisende en Fulco samen gekroond. Melisende (1131-1153) omdat ze de oudste dochter van Boudewijn II was, en Fulco (1131-1143) door zijn huwelijk met Melisende.¹⁰⁸ Willem noemt Fulco de derde koning van Jeruzalem en omschrijft hem net zoals zijn voorgangers: ‘In works of piety and the giving of alms, he was most generous. (...) He was an experienced warrior full of patience and wisdom in military affairs.’¹⁰⁹ Het beeld dat Willem schetst van Fulco komt overeen met het beeld van de koningen voor hem.

Bij het aantreden van een nieuwe koning benoemt Willem altijd de eigenschappen en kenmerken van die koning. Bij vrijwel alle koning noemt Willem een militaire bekwaamheid, behalve bij Boudewijn III (1143-1163), die Fulco opvolgde, en zijn broer Amalrik (1163-1174). Dit contrast is zeer noemenswaardig. Er zijn wel hoofdstukken waarin beiden legers leidden.¹¹⁰ In hoofdstuk IV wordt een voorbeeld genoemd waarin Boudewijn een leger leidde tegen onschuldige moslims, wat Willem ten strengste afkeurde op religieuze gronden.¹¹¹ Willem geeft de schuld echter aan een groep edelen en niet aan Boudewijn. Bij Amalrik is een soortgelijke situatie te vinden. Willem noemt dat Amalrik na een succesvolle campagne terugkwam uit Egypte als ‘glorious conqueror’, maar dat Amalrik te laat was om een vestiging van de tempeliers te helpen. Willem noemt: ‘Thus (...) the Christians suffered many reserves, and, because of our sins, the entire kingdom was in a very parlous state.’¹¹² De absentie van een simpele karakteromschrijving als heldhaftige en krijgswaardige koningen, lijkt te tonen dat Willem bij Boudewijn III en Amalrik wilde benadrukken dat er vroomheid ontbrak. Wellicht wilde Willem bij de beschrijvingen de nadruk leggen op dat Amalrik teveel belasting inde bij kerken, terwijl Boudewijn wel ontzag had voor kerken.¹¹³ Willem lijkt vooral bij Amalrik te

¹⁰⁶ Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 71.

¹⁰⁷ Willem van Tyrus, *Historia*, XI, 12.

¹⁰⁸ In hoofdstuk IV: Vrouwen en Edelen, meer over Melisende.

¹⁰⁹ Willem van Tyrus, *Historia*, XIV, 1; Willem noemde hem de derde koning van Jeruzalem. In de proloog noemde hij echter dat Godfried ook in de lijst van koningen hoort, wat Fulco de vierde koning zou maken.

¹¹⁰ Zoals: Ibidem, XVII, 21 en XX, 5

¹¹¹ Hoofdstuk IV: bladzijde 32; Willem van Tyrus, *Historia*, XVIII, 11: ‘even with infidels, faith must be kept.’

¹¹² Ibidem, XIX, 11.

¹¹³ Zie hoofdstuk I, Willems leven en de beschrijvingen in de *Historia*.

willen betogen dat er vroomheid ontbrak in zijn koningschap, waardoor het koninkrijk in een precare situatie zat.

Militair leiderschap bleef wel belangrijk voor het beschermen van het koninkrijk. Zo ook ten tijde van Boudewijn IV, omdat Saladin de omringende gebieden had verenigd:

‘This Saladin (...) now holds under his control all these kingdoms [=Egypte, Damascus, Edessa ed.] It seems desirable in the opinion of all present (...) that every possible effort be made to oppose this magnificent man...’¹¹⁴

Deze consolidatie van gebieden door Saladin was tevens het derde argument, naast vroomheid en militaire expertise, dat Willem als reden gaf waarom het koninkrijk in zijn tijd in de problemen zat.¹¹⁵ Het is om die reden dat Willem ten tijde van het koningschap van Boudewijn IV (1174-1185) het belang van militaire ervaring en leiderschap zou benadrukken. De koningen moesten goed getraind zijn en troepen leiden. Wellicht dat Willem daarom vaak noemde dat Boudewijn IV ondanks zijn lepra vaak troepen leidde, en dat Boudewijn een ‘uitstekende ruiter’ was.¹¹⁶ Bijvoorbeeld:

‘[Boudewijn] summoned the chief men of the kingdom (...) and again invaded the territory of the enemy (...) [Shams al-Dula] made an effort to resist. (...) the enemy was put to flight. (...) Thus the king and his men (...) returned (...) [en] with them they brought rich possessions of every kind (...) as notable proofs of their victorious prowess.’¹¹⁷

Militaire competentie was een relevante kwaliteit voor de tijdgenoten van Willem: ‘Heroic kingship’ is wat het koninkrijk nodig had, net zoals ten tijde van de Eerste Kruistocht, en dus omschreef Willem Boudewijn als een heldhaftige koning die bekwaam troepen kon leiden. Willem trachtte daarmee Boudewijn te legitimeren als een bekwame leider en vooral als de juiste koning voor Jeruzalem.

¹¹⁴ Willem van Tyrus, *Historia*, XXI, 7.

¹¹⁵ Zie Hoofdstuk I, het doel van de *Historia*, bladzijde 13. Willem van Tyrus, *Historia*, XXI, 7.

¹¹⁶ Voor Boudewijn IV die succesvol legers leidde zie: Hoofdstuk I, Willems leven en zijn beschrijvingen in de *Historia*, bladzijde 11. Willem van Tyrus, *Historia*, XXI, 10, 11, 20, 22, 23, 27, 28 en XXII, 14, 18, 20, 22, 30. Voor Boudewijn als uitstekende ruiter zie: *Ibidem*, XXI, 1.

¹¹⁷ *Ibidem*, XXI, 11.

Hoofdstuk III: Erfopvolging

Wellicht het meest voorkomende motief in de *Historia* is ‘hereditary right’, of erfrecht. Edbury en Rowe vatten uitstekend samen wat het belang van erfrecht was voor Willem van Tyrus: ‘what entitled a man to be king was election and hereditary right.’¹¹⁸ ‘Election’ doelt op de rol van de edelen van het koninkrijk in het accepteren van een opvolger, en de eisen die ze zouden kunnen stellen. Deze rol zal voornamelijk in hoofdstuk IV aan bod komen. ‘Hereditary right’ gaat over een correcte erfopvolging waar de rechtmatige erfgenaam het koninkrijk erft van de vorige koning, en zal in dit hoofdstuk centraal staan.

De observatie dat erfrecht zo vaak genoemd wordt in de *Historia* geeft blijk van het belang dat Willem van Tyrus hieraan hechtte. Erfrecht wordt voornamelijk bij de koningen genoemd, bijvoorbeeld bij Boudewijn I na het overlijden van zijn broer Godfried in 1100: ‘...was summoned to succeed his brother in the care of the kingdom due him by hereditary right.’¹¹⁹ Vervolgens kaart Willem bij het overlijden van Boudewijn I in 1118 erfrecht aan. Boudewijn I had nog een broer Eustace, die gevraagd werd om koning te worden. Voordat hij echter gekroond kon worden werd Boudewijn van Bourcq, een bloedverwant van Boudewijn I en Eustace, gekroond tot Boudewijn II van Jeruzalem. Willem benoemt erfrecht hier meerdere keren omdat Eustace volgens ‘the ancient law of hereditary right’ de juiste opvolger zou zijn.¹²⁰ Na Boudewijn II werden Melisende, de oudste dochter van Boudewijn II, en haar man Fulco in 1131 gezamenlijk gekroond.¹²¹ Erfrecht wordt echter pas genoemd bij het overlijden van Fulco, en dan uitsluitend bij Melisende en niet bij hun oudste zoon Boudewijn III.¹²² Boudewijn III en Melisende regeerden eerst een tijd samen, maar na een kort conflict nam Boudewijn de macht over van zijn moeder.¹²³ Boudewijn III stierf in 1163 zonder kinderen, waarna zijn broer Amalrik koning werd. Hoewel Willem van Tyrus niet één keer expliciet erfrecht bij Boudewijn III noemt, noemt hij het wel drie keer bij zijn broer Amalrik.¹²⁴ Bij Amalriks zoon Boudewijn IV wordt erfrecht ook niet expliciet genoemd.

Bij de koningen waar erfrecht niet expliciet wordt genoemd, is erfrecht impliciet aanwezig. Boudewijn III wordt via zijn moeder Melisende met erfrecht in verband gebracht: ‘...Queen Melisende (...) was left (...) with two children still under age. Acting as their legal

¹¹⁸ Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 68.

¹¹⁹ Willem van Tyrus, *Historia*, X, 1.

¹²⁰ Ibidem, XII, 3.

¹²¹ Ibidem, XIV, 2.

¹²² Ibidem, XVI, 27 en XVII, 13.

¹²³ Zie hoofdstuk I: *Het leven van Willem van Tyrus*; anders: Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 80.

¹²⁴ Willem van Tyrus, *Historia*, XIX, 1; XIX, 4 en XXI, 1.

guardian, she assumed as by hereditary right the care and administration of the realm.’¹²⁵ Het is daarnaast op het sterfbed van Boudewijn II dat hij het koninkrijk overlaat aan Melisende, Fulco en Boudewijn III.¹²⁶ Boudewijn III was dus ruim voor zijn aantreden als koning al benoemd tot mede-koning en opvolger. Boudewijn IV wordt via zijn vader met erfrecht verbonden: ‘The sixth Latin king of Jerusalem was Baldwin IV, son of Amaury (...) When Amaury was called by hereditary right to ascend the throne of his ancestors...’¹²⁷ Als enige zoon van Amalrik was Boudewijn IV tevens de enige mogelijke koning.¹²⁸ Wellicht dat Willem het niet nodig achtte om bij beide Boudewijns te benadrukken dat erfrecht van toepassing was. Als oudste zoon van de vorige koning was dat bij beiden onbetwistbaar. Bij de overige heersers was er meer ambiguïteit, zoals bij Boudewijn I en Amalrik als broers van de vorige koning, maar vooral bij Melisende als vrouw en bij Boudewijn II omdat hij volgens erfrecht niet de rechtmatige koning was.

De opvolging van Boudewijn I naar Boudewijn II, maakt de implicaties van erfrecht voor Willem van Tyrus goed zichtbaar. Om te beginnen het tweemaal linken van Eustace met erfopvolging: ‘Some thought that they ought to wait for the arrival of Count Eustace and not interfere with the ancient law of hereditary succession.’ en ‘...his kinsman Baldwin (...) had been made king of Jerusalem. (...) It was against the most ancient rule of hereditary succession and could by no means stand.’¹²⁹ De aandrang op erfrecht en erfopvolging laat blijken dat, voor Willem van Tyrus, bij het aantreden van een nieuwe koning het eerste uitgangspunt erfrecht moet zijn.

De implicatie van erfrecht voor Willem is daarnaast merkbaar bij de omschrijvingen van de broers Godfried, Boudewijn I en Eustace. Willem beschreef in zijn *Historia* Godfried namelijk als de oudste van zijn broers. Dit is opmerkelijk omdat dit niet het geval was.¹³⁰ Willem beschrijft onder andere een profetie van Ida, de moeder van de broers, waarin wordt genoemd dat Godfried de oudste zoon was en Eustace de jongste.¹³¹ Godfried was echter de tweede zoon van zijn vader Eustace II. De gelijknamige Eustace III, die de landerijen van hun vader zou erven, was de oudste van de broers en Boudewijn de jongste.

¹²⁵ Willem van Tyrus, *Historia*, XVII, 13.

¹²⁶ *Ibidem*, XIII, 28.

¹²⁷ *Ibidem*, XXI, 1.

¹²⁸ Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 80.

¹²⁹ Willem van Tyrus, *Historia*, XII, 3.

¹³⁰ *Ibidem*, IX, 5 en 6: ‘Godfrey, the oldest according to the flesh’, ‘...the first son, Godfrey...’, ‘Baldwin, the next in age...’ en ‘...Eustace, the third brother...’.

¹³¹ *Ibidem*, IX, 6: ‘Three great princes, the first of whom will be a duke, the second a king, and the third a count.’

Het zou kunnen zijn dat Willem deze stukken tekst had overgenomen van een andere auteur, waardoor de leeftijdsvolgorde fout was. Willem leefde zelf niet in de tijd van de Eerste Kruistocht en heeft de werken van Albert van Aken, Raymond van Aguilers, Fulcher van Chartres, en Baldrik van Dol gebruikt om de gebeurtenissen vóór zijn tijd in de *Historia* te verwerken.¹³² Geen van deze auteurs heeft echter de eerder genoemde profetie van Ida beschreven. Eustace wordt bovendien weinig tot niet genoemd door deze vier auteurs. In relatie tot Godfried wordt Eustace alleen omschreven als ‘de broer van’, zonder hier jonger of ouder aan toe te voegen.¹³³ Uit deze werken heeft Willem dus niet kunnen concluderen dat Godfried de oudste was.

Het lijkt de profetie te zijn waaraan Willem de genealogische verhouding ontleend. In een artikel van Heather Tanner wordt een soortgelijke profetie genoemd, die afkomstig is uit de *Vita S. Idae* en ongeveer in 1130 is geschreven.¹³⁴ Ida zou een visioen hebben gehad, dat haar kinderen befaamde heersers zouden worden.¹³⁵ Hoewel de profetie in de *Historia* van Willem iets anders is dan die uit de *Vita*, tonen ze grote overeenkomsten. Zo ligt de nadruk in beide werken op dat de drie zoons allen heersers zouden worden, al wordt Godfried in de *Vita S. Idae*, in tegenstelling tot de *Historia*, wel koning genoemd.¹³⁶ In de profetie uit de *Vita* wordt echter genoemd dat Eustace de oudste zoon is, Godfried de tweede zoon en Boudewijn de derde.¹³⁷ Het is mogelijk dat Willem de *Vita* heeft gebruikt voor het schrijven van zijn eigen werk. Chronologisch gezien is het mogelijk, omdat de *Vita* ongeveer in 1130 is geschreven en Willem in 1167 begon met de *Historia*. Willems nadruk op dat Ida een ‘...woman of devout life, religious and pleasing to God.’ was, legt tevens een link met de *Vita*.¹³⁸ Opmerkelijk is wel dat Willem zelf Ida niet bestempelde als heilige. Het grootste verschil tussen de twee werken is dat Willem Godfried de oudste maakte in de profetie en Eustace de jongste. Willem heeft mogelijk bewust de volgorde veranderd om een bepaald doel te bereiken of ideologie te betogen, of oprecht hebben gedacht dat Godfried de oudste was.

¹³² Edbury en Rowe, *Historian of the Latin East*, 45-46.

¹³³ Zie bijvoorbeeld: Albert van Aken, *Historia Ierosolimitana*, II, 21 en 22; V, 26 en XII, 28. En Baldrik van Dol, *Historia Ierosolimitana*, 4, XIV.

¹³⁴ Heather J. Tanner, ‘In his brother's shadow: the crusading career and reputation of Eustace III of Boulogne’ in: Khalil Semaan red., *The Crusades: other experiences, alternate perspectives. Selected Proceedings from the 32nd annual Cemars conference* (New York 2003) 83-100. De *Vita S. Idae* is waarschijnlijk in opdracht van Maltilda, de dochter van Eustace III en kleindochter van Ida, geschreven. Het werk is gedateerd tussen 1118 en 1135.

¹³⁵ Tanner, ‘In his brother's shadow’, 87.

¹³⁶ Ibidem, voetnoot 37: *Vita*, p 142. ‘...sub nova gratia Rex primus fuit in Jerusalem praedestinatus.’

¹³⁷ Zie Ibidem, voetnoten 36-38: *Vita*, p 142. ‘Primus filiorum ejus fuit Eustachius’, ‘Secundus quippe fuit Godefridus’ en ‘...fuit tertius, (...) Balduinus’.

¹³⁸ Willem van Tyrus, *Historia*, IX, 6. De *Vita S. Idae* is een heilige biografie over Ida.

Willem heeft het mogelijk logisch gevonden dat Godfried de oudste was, omdat hij als meest prominente van de broers naar voren komt in de werken over de Eerste Kruistocht. Het is bovendien Godfried die vanzelfsprekend de nieuwe heerser werd van het koninkrijk van Jeruzalem en niet de jongere Boudewijn, of Eustace. Daarnaast werd Boudewijn na Godfrieds dood benoemd tot koning en pas bij zijn dood werd Eustace gevraagd om de troon te bestijgen.¹³⁹ Als wordt gekeken naar de opvolging van het koninkrijk is het logisch als Godfried de oudste zou zijn geweest, want als Eustace als laatste van de drie de kans kreeg om koning te zijn moet hij wel de jongste zijn geweest. Aannemelijk is dat voor Willem van Tyrus erfrecht een inherent significante rol speelde voor een correcte erfopvolging, waardoor Eustace voor hem onmogelijk de oudste kon zijn geweest.

Willem lijkt echter de erfopvolging van de vader van de broers te vergeten. Zoon Eustace III had namelijk de titels en landerijen van hun vader Eustace II geërfd, die in 1087 was overleden. Willem noemt dat Eustace als ‘enige erfgenaam’ de landerijen van hun vader erfde.¹⁴⁰ Het taalgebruik doet lijken alsof Eustace II overleed nadat zowel Godfried als Boudewijn al waren overleden, wat niet het geval was. Eustace ging in 1096 op kruistocht terwijl hij de familielanden in bezit had. Naast Eustace had Godfried het hertogdom van zijn oom geërfd, maar de Duitse keizer had dit vrijwel volledig van hem afgepakt. Om de gewapende pelgrimage naar Jeruzalem te bekostigen verkochten Godfried en Boudewijn veel van hun landerijen en gaven ze land aan de kerk.¹⁴¹ Van de drie broers had alleen Eustace nog echt land over in West-Europa, en vrij direct na de Eerste Kruistocht ging hij dan ook weer terug.¹⁴² Boudewijn was, voordat Jeruzalem was veroverd, al heerser van Edessa geworden. Van de drie broers was Godfried de enige zonder prominente stukken land, en hoefde dus niks op te geven om koning te worden.¹⁴³ Dit staat los van het feit dat Godfried misschien een geschiktere kandidaat was ten opzichte van zijn broers en van de andere leiders van de kruistocht.¹⁴⁴

¹³⁹ Willem van Tyrus, *Historia*, XII, 3.

¹⁴⁰ Ibidem, IX, 6.

¹⁴¹ Ibidem, IX, 8.

¹⁴² Net na de benoeming van Godfried als ‘Beschermer van de Heilige Grafkerk’ noemt Willem dat Eustace nog in het koninkrijk aanwezig is: Willem van Tyrus, *Historia*, IX, 11. De eerst volgende keer dat Eustace wordt genoemd in de *Historia* is na het overlijden van Boudewijn I en de benoeming van Boudewijn II, waar Eustace tot Apulia (Zuid-Italië) reist om koning te worden. Eustace moest vanuit West-Europa komen.

¹⁴³ Alan V. Murray, *The Crusader Kingdom of Jerusalem: A Dynastic History 1099-1125* (Oxford 2000) 39; Godfried leek niet de intentie te hebben om terug te keren naar West-Europa. Het lijkt erop dat Godfried de keus al had gemaakt in het Oosten te blijven toen hij op kruistocht vertrok.

¹⁴⁴ Een kleiner argument voor de volgorde van Eustace, Godfried, Boudewijn, is dat het gebruikelijk was om de eerste zoon te vernoemen naar de vader van de vader, in dit geval Eustace, en de tweede zoon naar de vader van de moeder, in dit geval Godfried. Dit argument is niet heel waterdicht, de traditie van naamgeving is niet iets wat overal hetzelfde was of waar überhaupt altijd aan werd gehouden. Los daarvan is het een kleine redenatie waarom Willem van Tyrus het niet bij het juiste eind had; Zie tevens: Murray, *The Crusader Kingdom of Jerusalem*, 6.

Het opgeven van land om koning van Jeruzalem te worden was bovendien geen onbekend principe. Na Godfrieds overlijden werd Boudewijn I gekroond tot koning. Boudewijn was echter graaf van Edessa. Dit graafschap schonk Boudewijn I vervolgens aan de toekomstige Boudewijn II.¹⁴⁵ Blijkbaar kon Boudewijn I niet zowel koning van Jeruzalem zijn als graaf van Edessa. Een tweede voorbeeld is Fulco, die met Melisende trouwde en koning werd na het overlijden van Boudewijn II. Fulco trouwde Melisende met de intentie om koning van Jeruzalem te worden, en gaf daarbij zijn landerijen aan zijn oudste zoon uit een eerder huwelijk.¹⁴⁶ Het feit dat Eustace landerijen in Europa had om op te geven, is dus een noemenswaardige factor voor de opvolging van het koninkrijk.

Het voorbeeld van Eustace is bovendien niet het enige moment dat Willem in de *Historia* een onjuiste leeftijdsvolgorde beschrijft. Willem omschrijft de terugkeer van Robert, de oudste zoon van Willem de Veroveraar, naar zijn hertogdom in Normandië na de Eerste Kruistocht. Hoewel Robert de oudste zoon was, had zijn jongere broer Willem ‘Rufus’ het Engelse koninkrijk van hun vader geërfd. Willem van Tyrus noemt echter:

‘For while [Robert] was fighting for the Lord on the expedition, his elder brother William, surnamed Rufus, the king of the Angles, had died childless. By right of primogeniture, succession to the kingdom belonged to the count [=Robert]...’¹⁴⁷

Willem van Tyrus noemt dat Willem Rufus de oudere broer was van Robert. Willem van Tyrus legt bovendien expliciet de nadruk op primogenituur: de erfopvolging waarbij de oudste zoon de prominentste titel, zoals hier het koninkrijk van Engeland, erft. Willem voegt hier de heersende traditie van primogenituur samen met zijn eigen opvattingen over erfrecht. In Willems wereld lijkt het onmogelijk dat een oudere zoon niet de erfgenaam is. In plaats van dat Willem de reden achterhaalde dat Robert niet koning werd van Engeland en Eustace niet van Jeruzalem, wijzigde hij de leeftijdsvolgorde.

Hoewel Willem de voorkeur uit voor een correcte erfopvolging, is erfrecht niet de enige factor die een rol speelde bij het kronen van een nieuwe koning. Waarschijnlijk speelde beschikbaarheid een grote rol. Eustace was bij het overlijden van Godfried zelf niet in het Heilige Land maar in Europa, waar de familielanden waren. Van de twee broers van Godfried, die beiden aanspraak zouden kunnen maken op de troon, was er maar één in de nabijheid van

¹⁴⁵ Willem van Tyrus, *Historia*, X, 5.

¹⁴⁶ Mayer, ‘The Succession to Baldwin II’, 141; tevens: Willem van Tyrus, *Historia*, XIV, 1.

¹⁴⁷ Willem van Tyrus, *Historia*, IX, 13.

Jeruzalem. Boudewijn was graaf van Edessa, en kon op korte termijn gekroond worden. Dezelfde situatie deed zich voor na het overlijden van Boudewijn I. Alleen als Eustace het koningschap afwees moest Boudewijn van Bourcq, oftewel Boudewijn II, gekroond worden.¹⁴⁸ Wederom was Eustace in Europa. Boudewijn van Bourcq was de graaf van Edessa geworden nadat Boudewijn I was gekroond en daarnaast een bloedverwant van Godfried en Eustace. Boudewijn van Bourcq was fysiek dichterbij, wat een doorslaggevende factor was. De adel van het koninkrijk wilde snel een koning kronen die de troepen kon leiden indien dat nodig zou zijn.¹⁴⁹ Willem accepteerde dit als legitiem argument, omdat het koninkrijk constant gevaar liep.¹⁵⁰ In het voorbeeld van Robert van Normandië gold hetzelfde. Robert was op kruistocht gegaan en terwijl hij weg was overleed Willem Rufus. Willem van Tyrus noemt dat: ‘his younger brother Henry had persuaded the princes of the realm that Robert had been made king of Jerusalem and had no intention of returning.’¹⁵¹ Henry, kon de macht grijpen omdat hij fysiek dichterbij het hof was dan Robert.

Willem lijkt bijna de geschiedenis te veranderen om erfrecht te benadrukken. Het toont dat erfrecht voor Willem de belangrijkste voorwaarde was voor koningschap en dat het altijd gerespecteerd diende te worden. Zo ook, ondanks zijn lepra, bij Boudewijn IV.

¹⁴⁸ Mayer, ‘The Succession to Baldwin II’, 139.

¹⁴⁹ Willem van Tyrus, *Historia*, XII, 3; hier schemert de invloed van de adel al door, meer hierover in het volgende hoofdstuk.

¹⁵⁰ Ibidem.

¹⁵¹ Ibidem, IX, 13.

Hoofdstuk IV: Vrouwen en Edelen

Eén van de voornaamste drijfveren van Willem van Tyrus om de *Historia* te schrijven, was om het koningschap van Boudewijn IV te legitimeren. Hij beargumenteerde dat Boudewijn ondanks zijn belemmerende lepra toch een bekwame heerser, heldhaftige koning, en tevens de enige echte koning was op basis van erfopvolging. Heldhaftig koningschap en erfopvolging kwamen in conflict bij de opvolging van Boudewijn II (1118-1131), die alleen maar dochters had. De oudste Melisende (1131-1153) zou het koninkrijk erven. Een vrouwelijke erfgenaam was echter nog niet voorgekomen in het koninkrijk en bracht moeilijkheden met zich mee voor Melisende, Boudewijn II, de adel, maar ook voor Willem in zijn omschrijving van haar.

De heersers tot Boudewijn II waren allemaal militair bekwame mannen.¹⁵² Godfried (1099-1100) was nooit getrouwd en stierf zonder nageslacht. Zijn broer Boudewijn I (1100-1118) was drie keer getrouwd, maar elk huwelijk bleef kinderloos. Zijn bruiden brachten wel allianties en bruidsschatten met zich mee die het jonge koninkrijk goed kon gebruiken.¹⁵³ De functie van de vrouwen van Boudewijn I en II kan worden omschreven als koningin-gemalin, die verkregen was door getrouwd te zijn met de koning.¹⁵⁴ Melisende's positie zou die van regerend koningin worden, die haar macht had verkregen door dochter en erfgenaam te zijn van de koning. Waar de functie van de gemalin was om de koninklijke lijn van haar man voort te zetten, was de functie van de regerend koningin om haar eigen lijn voort te zetten.¹⁵⁵ Haar unieke positie maakte dat Melisende de eerste koningin van Jeruzalem was met een actievere betrokkenheid bij het bestuur van het koninkrijk.¹⁵⁶ Willem van Tyrus zou over haar zeggen dat ze 'was gestegen boven de normale status van vrouwen'.¹⁵⁷ Die verheven status maakte Melisende echter niet immuun voor de beperking dat vrouwen werden onthouden van het slagveld.¹⁵⁸ In haar plaats noemt Willem dat ze een familielid genaamd Manasses benoemde tot bevelhebber van het leger.¹⁵⁹ Wat het koninkrijk nodig had was een heerser met militaire expertise die het leger kon leiden in tijden van nood, en Melisende kon deze rol niet vervullen.

¹⁵² Zie Hoofdstuk II: Heldhaftig koningschap.

¹⁵³ Bernard Hamilton, 'Woman in the Crusader States: The Queens of Jerusalem (1100-1190)', *Studies in Church History Subsidia* 1 (1978) 143-174, aldaar 143-147.

¹⁵⁴ Martin, 'The Art of a Reigning Queen', 1134.

¹⁵⁵ Ibidem, voetnoot 1: Theresa M. Vann, 'The Theory and Practise of Medieval Castilian Queenship' in: Idem, *Queens, Regents and Potentates* (Dallas 1993) 125-147, aldaar 146.

¹⁵⁶ Hamilton, 'The Queens of Jerusalem', 148.

¹⁵⁷ Willem van Tyrus, *Historia*, XVI, 3.

¹⁵⁸ Hamilton, 'The Queens of Jerusalem', 143.

¹⁵⁹ Willem van Tyrus, *Historia*, XVII, 13.

In het koninkrijk van Jeruzalem waren nog geen regels en gebruiken omtrent vrouwelijke opvolging.¹⁶⁰ Die onzekerheid leidde ertoe dat koning Boudewijn II de opvolging goed geregeld wilde hebben. In Willems woorden: ‘Baldwin was anxious to arrange a marriage for his eldest daughter so that he might provide for the succession.’¹⁶¹ Hoewel Melisende was benoemd als erfgenaam, moest ze wel trouwen zodat het koninkrijk een koning zou hebben. Op advies van de adel zou Boudewijn graaf Fulco van Anjou uitnodigen om met zijn dochter te trouwen en ‘to (...) become heir to the throne’.¹⁶² Willem zou over Fulco schrijven dat hij net als de koningen voor hem, een heldhaftige koning was.¹⁶³ Aannemelijk is dat de eigenschap van ervaren krijger hem een aantrekkelijke kandidaat maakte voor de adel en Boudewijn II.¹⁶⁴ De edelen hadden een belangrijke invloed op de keus van echtgenoot voor Melisende. Onduidelijk is of de keus voor Fulco meer bij Boudewijn of bij de edelen lag. De nadruk van Willem dat het advies van de edelen unaniem was,¹⁶⁵ maakt het aannemelijk dat de edelen Fulco in ieder geval als koning naast Melisende accepteerden.¹⁶⁶

Ondanks dat Boudewijn II Fulco had uitgenodigd ‘om erfgenaam te worden van de troon’, was de dynastieke erfgenaam Melisende.¹⁶⁷ Fulco was in principe alleen de koning door zijn huwelijk met Melisende.¹⁶⁸ Voordat Fulco het huwelijk wilde accepteren had hij een garantie nodig dat hij koning zou worden en macht zou hebben. Als garantie zou Fulco vrijwel meteen na aankomst in Jeruzalem in 1129 met Melisende trouwen. Melisende was waarschijnlijk daarvoor al benoemd tot erfgenaam.¹⁶⁹ Willem van Tyrus beschrijft het sterfbed van Boudewijn II, waar de koning zijn dochter Melisende, Fulco en hun jonge kind Boudewijn III tot gezamenlijke erfgenamen benoemd.¹⁷⁰ Boudewijn II probeerde hiermee waarschijnlijk een dynastieke opvolging veilig te stellen, en benoemde Melisende en Fulco wezenlijk tot regenten voor de minderjarige Boudewijn III.¹⁷¹ Fulco, die na het overlijden van Boudewijn II de macht had gewild, was niet tevreden met een co-regentschap en trachtte Melisende terug te brengen

¹⁶⁰ Mayer, ‘The Succession to Baldwin II’, 139.

¹⁶¹ Willem van Tyrus, *Historia*, XIV, 2.

¹⁶² Ibidem; zie tevens: Mayer, ‘The Succession to Baldwin II’, 140-141, voor de argumentatie waarom het de edelen waren die Fulco hadden uitgekozen tot Melisende’s echtgenoot en niet de koning van Frankrijk Lodewijk VI, wat soms beweert wordt. Zoals: Hamilton, ‘The Queens of Jerusalem’, 149.

¹⁶³ Zie Hoofdstuk II: Heldhaftig Koningschap, bladzijde 19. Alsook: Willem van Tyrus, *Historia*, XIV, 1.

¹⁶⁴ Martin, ‘The Art of a Reigning Queen’, 1170.

¹⁶⁵ Willem van Tyrus, *Historia*, XIII, 24 en XIV, 2.

¹⁶⁶ Mayer, ‘The Succession to Baldwin II’, 145: Hans Mayer was wel overtuigd dat de keus bij de adel lag.

¹⁶⁷ Ibidem, 144.

¹⁶⁸ Ibidem, 143

¹⁶⁹ Ibidem, 143-144.

¹⁷⁰ Willem van Tyrus, *Historia*, XIII, 28.

¹⁷¹ Martin, ‘The Art of a Reigning Queen’, 1164.

tot de status van een gemalin.¹⁷² De koning en zijn aanhangers kwamen hierdoor in conflict met Melisende en de edelen die loyaal waren aan haar als dochter van Boudewijn II.¹⁷³ Dit conflict eindigde waarschijnlijk vóór 1136, waarna: ‘...not even in unimportant cases did [Fulco] take any measures without [Melisende’s] knowledge and assistance.’¹⁷⁴ Alleen met de acceptatie en samenwerking van Melisende kon hij blijven regeren.¹⁷⁵ Het was de adel die Melisende met Fulco lieten trouwen, maar het was tevens de adel die ervoor zorgde dat zij niet volledig werd buitengesloten van het bestuur. Hoewel Fulco’s positie en macht onzeker was, wordt hij in de *Historia* wel omschreven als de derde koning van Jeruzalem en de opvolger van Boudewijn II.¹⁷⁶

Toen Fulco in 1143 overleed, bleef Melisende over als heerser en regent naast haar zoon Boudewijn III. Willem van Tyrus noemt twee belangrijke zaken in verband met de opvolging. Ten eerste: ‘Fulk (...) was succeeded by Baldwin III, his son by Queen Melisend.’¹⁷⁷ Ten tweede: ‘King Fulk left two children who had not yet attained the age of manhood (...) The royal power passed to the Lady Melisend (...) to whom it belonged by hereditary right.’¹⁷⁸ Voor Willem was duidelijk dat Melisende niet zomaar een regent was: zij was de rechtmatige regerende koningin.¹⁷⁹ Het eerste citaat duidt op een groter geheel, namelijk dat Melisende wel in associatie met Boudewijn III gezien werd. Latere manuscripten van de *Historia* beeldden Melisende hetzelfde af: in combinatie met haar man of zoon.¹⁸⁰ Dit fenomeen maakt duidelijk dat er belang werd gehecht aan een mannelijk staatshoofd.¹⁸¹ Dat Melisende überhaupt prominent aanwezig is in afbeeldingen toont wel haar belangrijke en uitzonderlijke situatie.¹⁸² In 1145 werd Boudewijn III meerderjarig, maar een verandering kwam er niet. Melisende bleef zonder enige tumult aan de macht.¹⁸³ Willem geeft niet direct een verklaring voor het uitblijven van een machtsoverdracht naar Boudewijn III. Hij noemt wel dat:

¹⁷² Hamilton, ‘The Queens of Jerusalem’, 149-150.

¹⁷³ Ibidem, 150.

¹⁷⁴ Willem van Tyrus, *Historia*, XIV, 18.

¹⁷⁵ Hamilton, ‘The Queens of Jerusalem’, 151.

¹⁷⁶ Willem van Tyrus, *Historia*, XIV, 1.

¹⁷⁷ Ibidem, XVI, 1.

¹⁷⁸ Ibidem, XV, 27.

¹⁷⁹ Hamilton, ‘The Queens of Jerusalem’, 152.

¹⁸⁰ Jaroslav Folda, ‘Images of Queen Melisende in Manuscripts of William of Tyre’s *History of Outremer: 1250-1300*’, *Gesta* 32:2 (1993) 97-112, aldaar vooral 102-103. De manuscripten zijn voornamelijk na 1250 voortgebracht en komen grotendeels uit Parijs. Het toont hoe Willems beschrijvingen een eeuw later in Europa werden gelezen en geïnterpreteerd: Melisende werd gezien in verband met haar man en zoon maar had wel een bijzondere positie en werd gezien als een belangrijke vrouw.

¹⁸¹ Hamilton, ‘The Queens of Jerusalem’, 152.

¹⁸² Folda, ‘Images of Queen Melisende’, 97, 100-101, 106 en 108.

¹⁸³ Hamilton, ‘The Queens of Jerusalem’, 152.

‘... [Melisende] ruled the kingdom and administered the government with such skilful care that she may be said truly to have equalled her ancestors in that respect. As long as her son was willing to be governed by her counsel, the people enjoyed a highly desirable state of tranquility, and the affairs of the realm moved on prosperously.’¹⁸⁴

Willem beaamt dat Boudewijn III ondergeschikt stond aan zijn moeder en oogt Melisende’s heerschap te steunen. Ondanks dat Melisende geen troepen leidde, omschreef Willem haar wel als een bekwame bestuurder, wat haar gelijk maakte aan haar voorgangers. Willem omschreef Melisende bovendien ook als een vrome vrouw: ‘ [Melisende] conceived the idea of founding a convent for religious women (...) to provide for the healing of her own soul and those of her parents (...) [en] of her husband and children.’¹⁸⁵ Ondanks deze positieve kwaliteiten dient Willems reden om te schrijven niet te worden vergeten: voornamelijk om de heerschappij van Boudewijn IV te verantwoorden. In het verlengde daarvan betekende het dat Willem tevens moest betogen dat de voorgaande heersers ook legitiem en bekwam waren. Een dynastie waarin complicaties optraden bij machtsoverdracht paste niet in deze representatie. Willem moest daarom betogen dat de koninklijke familie de eenheid in het koninkrijk bewaarde.¹⁸⁶

In 1153 kwam er verandering in deze status quo: Boudewijn III nam de volledige macht over van zijn moeder na een korte burgeroorlog. Willem van Tyrus omschreef de oorzaak als volgt:

‘...the more frivolous elements in the kingdom soon found that the queen’s wise influence hindered their attempts to draw the king into their own pursuits. They therefore persuaded their royal master, who, like others of his age, was “pliable as wax (...)” to withdraw from the guardianship of his mother and to rule the kingdom of his fathers himself. (...). Although this intrigue originated in the thoughtless levity or malice of certain individuals, it came near being the ruin of the whole kingdom...’¹⁸⁷

¹⁸⁴ Willem van Tyrus, *Historia*, XVI, 3.

¹⁸⁵ Ibidem, XV, 26.

¹⁸⁶ Buck, ‘The Problem of the Antiochene Princesses’, 735.

¹⁸⁷ Willem van Tyrus, *Historia*, XVI, 3.

Volgens Willem lag de oorzaak niet bij Melisende of bij Boudewijn III: ‘kwaadwillende’ of ‘niet nadenkende’ individuen hadden Boudewijn gemanipuleerd om tegen zijn moeder in te gaan. Boudewijn kon daar niks aan doen, hij was jong en ‘plooibaar als was’. Willem noemt dat Melisende een zeker gezag had over Boudewijn. In tegenstelling tot het ondoordachte intrige van de individuen, was Melisende’s invloed wel wijs. Willem maakt niet duidelijk wie deze individuen zijn. Als Willem de escalatie omschrijft heeft hij het wederom over ‘there were many’ en ‘these advisers and others like them’.¹⁸⁸ Aannemelijk is dat het om invloedrijke individuen gaat: leden van de adel van het koninkrijk.

De adel was volgens Willem een katalysator in de totstandkoming van het conflict. Een directe oorzaak was een familielid van Melisende genaamd Manasses, die onder Melisende de bevelhebber van het leger was. Manasses zou een ‘insolent attitude of superiority towards the elders of the realm’ hebben gehad, wat hem niet geliefd maakte onder de adel.¹⁸⁹ Ook Boudewijn was niet tevreden: ‘The king was foremost (...) among those who hated Manasses and claimed that the man was alienating his mother’s good will from him and thwarting her munificence.’¹⁹⁰ Boudewijns afkeer tegen Manasses zou door de ‘many who hated the power and evil domination of this man’ gebruikt worden om hem tegen zijn moeder op te zetten.¹⁹¹ Het beeld dat Willem hier wederom mee schetste is dat Melisende niks fout deed, dat Boudewijn onjuist werd beïnvloed, en dat de schuld bij een derde of vierde partij lag: Manasses en degenen die een afkeer van hem hadden. Het resultaat was dat Boudewijn III zichzelf liet kronen met een laurier.¹⁹² Na een korte interne strijd werd Boudewijn III alleenheerser, maar hij moest wel zijn moeder te vriend houden om de andere kruisvaarders staten in bedwang te houden. Melisende’s zussen hadden daar namelijk veel invloed door hun huwelijken.¹⁹³

Willem beschrijft Melisende uitermate positief, maar is bijzonder negatief tegenover Melisende’s zus Alice, die met Bohemond II van Antiochië was getrouwd.¹⁹⁴ Willem noemt dat: ‘...as soon as Alice learned of her husband’s death (...) an evil spirit led her to conceive a wicked plan. (...) to disinherit her daughter and keep the principality...’¹⁹⁵ Willem noemt Alice

¹⁸⁸ Willem van Tyrus, *Historia*, XVII, 13.

¹⁸⁹ Ibidem.

¹⁹⁰ Ibidem.

¹⁹¹ Ibidem.

¹⁹² Hamilton, ‘The Queens of Jerusalem’, 152-153. De patriarch toonde weerstand in de kroning, waardoor het gebruik van de echte kroon wellicht niet mogelijk was. Ondanks deze ‘kroning zonder kroon’, lijkt Willem te accepteren dat het een redelijk legitieme kroning was. Nergens noemt hij dat Boudewijns koningschap niet legitiem was omdat hij illegitiem gekroond was.

¹⁹³ Ibidem, 155.

¹⁹⁴ Zie: Buck, ‘The Problem of the Antiochene Princesses’, voor de algehele vergelijking en negatieve weergave van Alice en haar dochter Constance.

¹⁹⁵ Willem van Tyrus, *Historia*, XIII, 27.

een persoon met ‘wicked malice’.¹⁹⁶ Typische negatieve kwaliteiten die aan vrouwen werden toegewezen.¹⁹⁷ Willem vermeed daarnaast het conflict dat Alice’s dochter Constance had met Bohemond III, Constance’s zoon. Bohemond III greep in 1163 de macht van zijn moeder, net zoals Boudewijn III.¹⁹⁸ Willem vermeed dit conflict wellicht omdat het vergelijkbaar was met het conflict tussen Boudewijn en Melisende. Willem had Alice en Constance omschreven als factoren die het gezag van het koninkrijk ondermijnden. Door de vergelijking te vermijden, vermeed Willem dat het conflict tussen Boudewijn en Melisende ook als gezagsondermijnd gezien kon worden.¹⁹⁹ De tegenstelling toont aan dat Willem niet per se Melisende steunde, maar dat hij probeerde te betogen dat de heersers van Jeruzalem voor stabiliteit zorgden. Een conflict kon daardoor niet door de regerende dynastie komen maar alleen door andere partijen.

Willem noemt een gebeurtenis waar de onfeilbaarheid van Boudewijn en het slechte karakter van edelen terugkomt. Boudewijn viel op advies van anderen een groep Arabieren en Turken aan. Boudewijn had echter een vredesverdrag met de groep. Willem omschreef dat: ‘...certain wicked men (...) approached the king and easily persuaded him to fall in with their evil schemes. They suggested that, regardless of his faithful promise and the treaty made with these nomads, he should make a sudden attack upon them...’²⁰⁰ Willem noemt dat dit een slechte zaak was, omdat: ‘[God] soon made it plain that, even with infidels, faith must be kept.’²⁰¹ Boudewijn zou zich genoodzaakt hebben gevoeld het advies van deze ‘wicked men’ op te volgen, want: ‘The king, burdened by debt and held fast by many obligations (...) easily inclined to this as to (...) relieve the pressure upon him.’²⁰² Willem verantwoord wederom het handelen van Boudewijn door externe factoren. Zo zou Boudewijn onder enorme druk staan en wel mee hebben moeten gaan met de suggestie. Plausibel is dat het om een groep edelen gaat, omdat zij één van de weinigen zijn die invloed zouden kunnen uitoefenen op Boudewijn. Tevens is het goed mogelijk dat de ‘wicked men’ een groep nieuwkomers was.²⁰³ Willem, en andere gevestigden, waren wat ruimdenkender richting niet-christenen.²⁰⁴ De gevestigde elite had een

¹⁹⁶ Willem van Tyrus, *Historia*, XIII, 27.

¹⁹⁷ Buck, ‘The Problem of the Antiochene Princesses’, 742.

¹⁹⁸ *Ibidem*, 745-746.

¹⁹⁹ *Ibidem*, 746.

²⁰⁰ Willem van Tyrus, *Historia*, XVIII, 11.

²⁰¹ *Ibidem*.

²⁰² *Ibidem*.

²⁰³ Zie: Babcock en Krey, *A History*, XVIII, 11, voetnoot 7.

²⁰⁴ Nicholas Morton, ‘William of Tyre’s Attitude towards Islam: Some Historiographical Reflections’ in Susan B. Edgington en Helen J. Nicholson red., *Deeds Done Beyond the Sea, Essays on William of Tyre, Cyprus and the Military Orders presented tot Peter Edbury* (2016 New York) 13-23, aldaar 18.

relatief pragmatisch beleid waarin moslims hun geloof en gebruiken mochten behouden.²⁰⁵ Willem zag de islam wel als een kwaad, maar de aanhangers ervan konden positieve kwaliteiten hebben en waren onderdeel van Gods creatie en dus te redden.²⁰⁶ Hoewel Boudewijn volgens Willem verkeerde keuzes maakte, was dit niet zijn schuld. De koninklijke familie van Jeruzalem kon voor Willem in zijn *Historia* weinig fout doen: het waren andere partijen, zoals de adel en Manasses, die de stabiliteit ondermijnden.

Conclusie

Aartsbisschop van Tyrus, kanselier van het koninkrijk van Jeruzalem, vriend van koning Amalrik en mentor en adviseur van koning Boudewijn IV. Wellicht niet verwonderlijk dat Willem van Tyrus zeer verbonden oogt met het koninkrijk van Jeruzalem en haar koningshuis. Willem lijkt het koningschap van Boudewijn IV in bescherming te hebben genomen, die door zijn lepra als een ineffectieve koning werd gezien. Willem gebruikte verschillende strategieën in de *Historia* om het tegendeel te betogen.

Willem beschreef Boudewijn IV als een actieve koning die zijn troepen succesvol kon leiden. Door continue externe gevaren was militaire bekwaamheid en legers leiden voor Willem en de adel van het koninkrijk een cruciaal aspect van koningschap. De koning verkreeg legitimiteit en steun door het succesvol uitvoeren van die taak. Fulco werd bijvoorbeeld op basis van die kwaliteiten gekozen als echtgenoot voor Melisende. In Europa lijken interne gevaren de grotere zorgen te zijn geweest. De Franse en Duitse heersers verkregen legitimiteit door het rechtvaardig handhaven van de wet, dit aspect lijkt in Jeruzalem te ontbreken. Door legers te leiden konden ze de interne stabiliteit wel versterken, maar het verschil zit in de nadruk op interne of externe handhaving. De interne focus van de Capetingen is te zien bij Filips I (1060-1108) die uitsluitend rondom Parijs verbleef.²⁰⁷ Na de Eerste Kruistocht gingen Europese vorstenhuizen kruisvaarder kwaliteiten wel proberen toe te eigenen.

Zowel in Europa als Jeruzalem lijken edelen invloed te hebben gehad op de troonopvolging. In Jeruzalem konden edelen snel een nieuwe koning kronen, zoals Boudewijn

²⁰⁵ Jonathan Riley-Smith, 'Government and the Indigenous in the Latin Kingdom of Jerusalem' in: David Abulafia en Nora Berend eds., *Medieval Frontiers: Concepts and Practices* (Abingdon; New York 2016) 121-132, aldaar 122 en 126; Tevens: Kedar, 'The Subjected Muslims', 160-161.

²⁰⁶ Morton, 'William of Tyre's Attitude towards Islam', 23.

²⁰⁷ Hallam en West, *Capetian France*, 115.

II, of eisen stellen aan de opvolging van bijvoorbeeld Melisende. De adel kon hiermee, net als in Frankrijk, hun steun laten blijken voor de troonopvolger. Willem lijkt in de *Historia* deze invloed van de edelen echter te willen afzwakken. Willem trachtte te betogen dat Boudewijn IV op basis van erfrecht de juiste koning was. De dynastieke lijn moest behouden worden, waarvoor de opvolging volledig via erfrecht diende gaan, zonder inmenging van edelen.

Om de negatieve invloed van de adel te benadrukken werd de adel tevens als negatieve factor bestempeld in het koningschap van Boudewijn III. De edelen hadden kwade bedoelingen en manipuleerde de jonge koning om slechte keuzes te maken. Het koningshuis kon voor Willem in de *Historia* weinig fout doen, andere partijen ondermijnden de stabiliteit van het koninkrijk. Willem wilde betogen dat het koningshuis zorgde voor stabiliteit en dat het koninkrijk baat had bij de continuatie van haar koningshuis, om daarmee de heerschappij van Boudewijn IV te beschermen. Willems positieve houding richting Melisende had vooral te maken met zijn loyaliteit aan het koningshuis en Melisende's rol als doorgeefluik van het koningschap. Voor andere vrouwelijke heersers, zoals Alice van Antiochië, lijkt hij westerse manieren te gebruiken om ze negatief af te beelden.²⁰⁸

De aspecten van koningschap die Willem van Tyrus uitlichtte in zijn *Historia* waren afkomstig van welke eigenschappen als cruciaal werden gezien in het koninkrijk, zijn persoonlijke relatie met het koningshuis, en het doel wat hij met zijn werk wilde bereiken. Het koninkrijk van Jeruzalem had andere directe zorgen dan Europese koninkrijken, waardoor de nadruk op andere aspecten van koningschap ging liggen. Vervolgonderzoek zou Europees sacraal koningschap mee kunnen nemen. In dit onderzoek is dat vermeden omdat de *Historia* weinig vergelijkbaars toont. De vergelijking met Europa verdient bovendien een eigen onderzoek en zou mogelijk extra verbanden kunnen tonen tussen koningschap en context van een koninkrijk.

²⁰⁸ Buck, 'The Problem of the Antiochene Princesses', 739-740.

Literatuurlijst

Primaire bronnen

Albert of Aachen, *Historia Ierosolimitana. History of the Journey to Jerusalem* (vert. S. B. Edgington, Oxford enz. 2007).

Baldric of Bourgueil, *History of the Jerusalemites. A Translation of the Historia Ierosolimitana* (vert. S. B. Edgington, Woodbridge 2020).

William of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond the Sea* (vert. E. A. Babcock en A. C. Krey, New York 1943).

Secundaire bronnen

Buck, A. D., 'William of Tyre, Femininity, and the Problem of the Antiochene Princesses', *The Journal of Ecclesiastical History* 70:4 (2019) 731-749.

Dale, J., 'Conceptions of kingship in high-medieval Germany in historiographical perspective', *History Compass* 16:6 (2018).

Davis, R., 'William of Tyre' in: D. Baker red., *Relations between East and West in the Middle Ages* (Edinburgh 1973) 64-76.

Edbury, P. W. en J. G. Rowe, *William of Tyre, Historian of the Latin East* (New York enz. 1988).

Folda, J., 'Images of Queen Melisende in Manuscripts of William of Tyre's *History of Outremer: 1250-1300*', *Gesta* 32:2 (1993) 97-112.

Hallam, E. M. en C. West, *Capetian France 987-1328* (3^e druk; Abingdon; New York 2020).

Hamilton, B., *The Leper King and His Heirs: Baldwin IV and the Crusader Kingdom of Jerusalem* (New York 2005).

Hamilton, B., 'Woman in the Crusader States: The Queens of Jerusalem (1100-1190)', *Studies in Church History Subsidia* 1 (1978) 143-174.

Jotischky, A., *Crusading and the Crusader States* (2^e druk; Abingdon; New York 2017).

Kaeuper, R. W., *Chivalry and Violence in Medieval Europe* (Oxford enz. 1999).

Kedar, B. Z., 'The Subjected Muslims of the Frankish Levant' in: J. M. Powell red., *Muslims Under Latin Rule, 1100-1300* (New Jersey 1990) 135-174.

MacEvitt, C., *The Crusades and the Christian World of the East: Rough Tolerance* (Philadelphia 2008).

- Martin, T., 'The Art of a Reigning Queen as Dynastic Propaganda in Twelfth-Century Spain', *Speculum* 80:4 (2005) 1134-1171.
- Mayer, H. E., 'The Succession to Baldwin II of Jerusalem: English Impact on the East', *Dumbarton Oaks Papers* 39 (1985) 139-147.
- Moin A. A. en A. Strathern, 'Sacred Kingship: A Synthesis' in: Idem, *Sacred Kingship in World History: Between Immanence and Transcendence* (New York 2022) 323-349.
- Morton, N., 'William of Tyre's Attitude towards Islam: Some Historiographical Reflections' in S. B. Edgington en H. J. Nicholson red., *Deeds Done Beyond the Sea, Essays on William of Tyre, Cyprus and the Military Orders presented tot Peter Edbury* (2016 New York) 13-23.
- Murray, A. V., *The Crusader Kingdom of Jerusalem: A Dynastic History 1099-1125* (Oxford 2000).
- Myers, H. A., 'The Concept of Kingship in the 'Book of Emperors' ('Kaiserchronik')', *Traditio* 27 (1971) 205-230.
- Naus, J., *Constructing Kingship: The Capetian Monarchs of France and the Early Crusades* (Manchester 2016).
- Naus, J., 'Negotiating Kingship in France at the Time of the Early Crusades: Sugar and the Gesta Ludovici Grossi', *French Historical Studies* 36:4 (2013) 525-541.
- Riley-Smith, J., 'Government and the Indigenous in the Latin Kingdom of Jerusalem' in: D. Abulafia en N. Berend eds., *Medieval Frontiers: Concepts and Practices* (Abingdon; New York 2016) 121-132.
- Riley-Smith, J., *The Crusades, Christianity, and Islam* (2008).
- Rubenstein, R., 'Godfrey of Bouillon versus Raymond of Saint-Gilles: How Carolingian Kingship Trumped Millenarianism at the End of the First Crusade' in: M. Gabriele en J. Stuckey red., *The Legend of Charlemagne in the Middle Ages: Power, Faith, and Crusade* (New York 2008) 59-75.
- Schaller, H., 'Crusader Orientalism: Depictions of the Eastern Other in Medieval Crusade Writings', *Summer Research* 327 (2018) 1-49.
- Stuckey, J., 'Charlemagne as Crusader? Memory, Propaganda, and the Many Uses of Charlemagne's Legendary Expedition to Spain' in: M. Gabriele en idem red., *The Legend of Charlemagne in the Middle Ages: Power, Faith, and Crusade* (New York 2008) 137-152.
- Tanner, H. J., 'In his brother's shadow: the crusading career and reputation of Eustace III of Boulogne' in: K. Semaan red., *The Crusades: other experiences, alternate*

perspectives. Selected Proceedings from the 32nd annual Cemers conference (New York 2003) 83-100.

Tjällén, B., 'Aristotle's Heroic Virtue and Medieval Theories of Monarchy' in: S. F. Rota, A. Hellerstedt en H. van Ruler red., *Shaping Heroic Virtue: Studies in the Art and Politics of Supereminence in Europe and Scandinavia* (Leiden 2015) 55-66.

Vann, T. M., 'The Theory and Practise of Medieval Castilian Queenship' in: Idem, *Queens, Regents and Potentates* (Dallas 1993) 125-147.

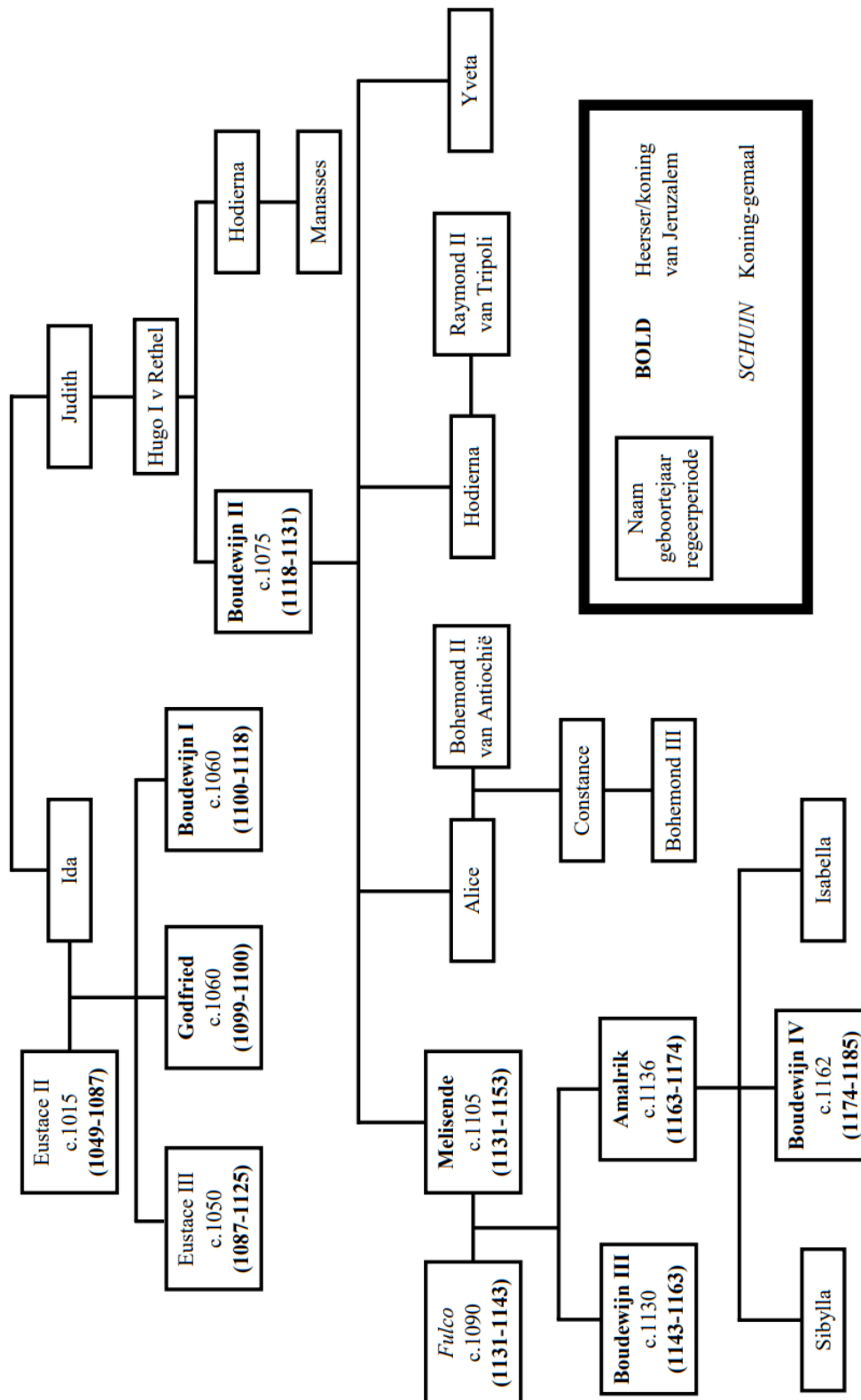
Afbeeldingen

Stamboom van het koningshuis van Jeruzalem, eigen werk.

Voorblad, *Jeruzalem Kruis*, eigen werk.

Bijlagen

Stamboom van het koningshuis van Jeruzalem

Figuur 1: Stamboom van het koningshuis van Jeruzalem. De stamboom gaat nog verder door bij Sibylla en Isabella, die zelf ook gekroond zijn, maar zij en hun nakomelingen komen in dit onderzoek niet terug.